

LAUREA - AMMATTIKORKEAKOULU

YHTEISÖTURVALLISUUS

Jere Peltonen

2005 Espoo

LAUREA-AMMATTIKORKEAKOULU
Espoo-instituutti, Leppävaara

YHTEISÖTURVALLISUUS

Jere Peltonen
Turvallisuusalan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Maaliskuu 2005

Jere Peltonen

Yhteisöturvallisuus

Vuosi 2005

Sivumäärä 87

Opinnäytetyön tarkoituksena on haastaa organisaatioiden turvallisuusasioiden hoitamista koskeva perinteinen yritysturvallisuuspainotteinen ajattelu. Tavoitteena on esittää erilaisten yhteisöjen toimintaan sovellettavissa oleva yhteisöturvallisuuden teoreettinen perusta ja sitä kuvaava yhteisöturvallisuuden malli, ja näin luoda silta perinteisen riskienhallinnan näkökulman ja yksilöiden toimintaa yhteisön kannalta tarkastelevan näkökulman välille.

Työn alkuperäisenä lähtökohtana toimi Suomen ulkoasiainhallinnon toiminnan tavoitteita ja toteutustapoja koskeva strategiatyö, jonka yhteydessä oli tarkoituksenmukaista kehittää turvallisuusjohtamisjärjestelmä, joka mm. kytkee hallinnonalan turvallisuustoiminnan strategisen tason ohjaukseen aikaisempaa pitkäjänteisemmin. Turvallisuusjohtamisjärjestelmän pohjaksi oli tarpeen kehittää yhteisöturvallisuuden teoreettinen perusta ja yhteisöturvallisuuden yleisluonteinen malli.

Yhteisöturvallisuuden teoreettisen perustan rakentamiseksi hankittiin yhteiskuntatieteellistä, käyttäytymistieteellistä ja riskienhallintaa käsittelevää aineistoa, ja tämän pohjalta suoritettiin kirjallisuuskatsaus. Yhteisöturvallisuuden teoreettista perustaa ja yhteisöturvallisuuden mallia arvioitiin työn aikana luonnosten pohjalta vertaisarvioinnin keinoin.

Työssä päädyttiin yhteisöturvallisuuden johtoajatukseen, jonka mukaan yhteisön toiminnan kannalta on tarkoituksenmukaista pyrkiä hallitsemaan sekä tosiasialliset riskit, että yhteisön jäsenten niitä koskevat näkemykset. Yhteisön toiminnan päämäärän saavuttamista voivat estää tai vaikeuttaa sekä varsinaisten riskien toteutuminen, että yhteisön jäsenten panostustaan koskevat päätökset, jotka perustuvat virheellisiin tulkin-toihin asiaan liittyvistä tekijöistä.

Asiasanat: yhteisöt, turvallisuus, turvallisuusjohtaminen, riskienhallinta, varmuus, yksilö

Jere Peltonen

Security in the Community Context

Year	2005	Pages	87
------	------	-------	----

The purpose of the thesis is to challenge the conventional security management philosophy built on the corporate security mindset. The objective is to present a theoretical foundation for security in the community context and a model that is transferable to various kinds of communities, including specific organizations. This will hopefully help to close the gap between the traditional risk management perspective and the point of view that considers individual interpretations made by individual members of communities.

The original starting point of the thesis was the strategy work currently going on at the Ministry for Foreign Affairs of Finland. The strategy work concentrates on the objectives and means of operation of the entire administrative branch. In these circumstances it was appropriate to develop a security management system that brings security issues to the level of strategic management in a more persistent way. The theoretical foundation of security in the community context and its model were developed out of the need to have a solid base for the new security management system.

In order to build the theoretical foundation, material concerning social, behavioural and risk management sciences was acquired. The material was processed through the literature review method. Throughout the thesis process, the drafts of the theoretical foundation and the model were submitted for peer review.

The thesis arrived at the conclusion that in any given community it is equally important to manage the factual risks and the subjective interpretations made of them by the individuals in the community. Both the realization of risks and the decisions based on incorrect interpretations regarding all relevant factors can prevent or hinder the community from fulfilling its purpose.

Key words: communities, security, security management, risk management, confidence, individual

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	7
2	TAUSTA	9
	2.1 Työn tarpeellisuus	9
	2.2 Yhteys laajempaan kokonaisuuteen	10
3	TAVOITTEET	11
4	TOTEUTUS.....	12
	4.1 Teoreettinen tarkastelu.....	12
	4.2 Vertaisarviointi.....	13
	4.3 Prosessin kuvaus	14
	4.4 Prosessin arviointi	15
5	TOIMINTA.....	17
	5.1 Tarpeet.....	17
	5.2 Tarpeiden tyydyttäminen	19
	5.2.1 Muut yksilöt tarpeiden tyydyttämisen apuna - luottamus	20
	5.2.2 Muut yksilöt tarpeiden tyydyttämisen uhkana - varmuus	22
	5.3 Yksilöt ja yhteisön toiminta	24
6	TURVALLISUUS	25
	6.1 Ulottuvuudet	26
	6.2 Yksilö.....	27
	6.3 Yhteisö	28
	6.3.1 Yksilöt yhteisössä	28
	6.3.2 Turvallisuus yhteisössä	30
	6.3.3 Panostus yhteisön toiminnan edellytyksenä	32
	6.3.4 Yhteisöturvallisuus	33
7	YHTEISÖTURVALLISUUDEN MALLI.....	35
	7.1 Toiminnantekijät	36
	7.1.1 Arvotekijät.....	37
	7.1.2 Prosessit.....	39
	7.1.3 Toimintarakenteet	40
	7.1.4 Toimintaolosuhteet.....	41
	7.2 Panostus	43
	7.3 Toiminnanosalliset.....	44
	7.4 Toiminta	45
	7.4.1 Uhkat	47

7.4.2	Riskit.....	48
7.4.3	Toimenpiteet.....	49
7.4.4	Haavoittuvuudet.....	51
7.5	Riskienhallinta.....	53
7.6	Varmuus.....	54
7.6.1	Varmuus ja uhkat.....	55
7.6.2	Varmuus ja toimenpiteet.....	56
7.6.3	Varmuus ja haavoittuvuudet.....	57
7.7	Turvallisuudenhallinta.....	60
8	YHTEENVETO.....	65
	LÄHTEET.....	67
	KUVIOT JA TAULUKOT.....	68
	LIITTEET.....	69
	LIITE 1: Turvallisuusjohtamisjärjestelmä.....	70
	LIITE 2: Yhteisöturvallisuuden sanasto.....	85

1 JOHDANTO

Yhteisöturvallisuus tarkoittaa objektiivisen riskittömyyden ja tähän perustuvan subjektiivisen varmuuden yhdistelmää yhteisön viitekehyksessä. Turvallisuudenhallinta on näiden osa-alueiden yhteen sovitettua hallintaa, toisin sanoen riskien- ja varmuudenhallintaa. Yhteisön toiminnan päämäärän saavuttaminen saattaa estyä tai vaikeutua jo toisen osa-alueen pettäessä, joten on tarkoituksenmukaista pyrkiä hallitsemaan kokonaisuutta. **Tässä opinnäytetyössä esitetään yhteisöturvallisuuden malli, joka antaa käyttökelpoisen pohjan turvallisuudenhallinnalle erilaisissa yhteisöissä.**

Yhteisöllä tarkoitetaan tässä työssä toistensa kanssa toimivista yksilöistä muodostuvaa joukkoa, jota pitää koossa yhteinen, yksilöllisten tarpeiden tyydyttämistä palveleva päämäärä ja näkemys sen hyödyllisyydestä. *Organisaatio* puolestaan on yhteisö, joka on ensisijaisesti järjestynyt tietyn päämäärän saavuttamista silmälläpitäen, vaikka tietysti edesauttaa samalla myös sen jäsentensä yksilöllisten tarpeiden tyydyttämistä. Giddens (2001, 346) määrittelee organisaation ihmisryhmittymäksi, joka on järjestetty ja perustettu tiettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi. Vanhala, Laukkanen ja Koskinen (2002, 187) toteavat, että organisaatio on tavallisen määritelmän mukaan sosiotekninen järjestelmä, jolla on tietyt tavoitteet ja sen jäsenten tiedostama, tarkoituksellisesti luotu rakenne. George ja Jones (1999, 3) taas esittävät, että organisaation tavoitteita on tarkasteltava kahdella tasolla: sekä organisaation jäsenten yksilöllisten tavoitteiden, että koko organisaation tavoitteiden tasolla.

Yhteisön ja organisaation ero on tarkastelukulmassa: yhteisön määritelmä katsoo asiaa lähinnä yksilön, organisaation määritelmä kokonaisuuden näkökulmasta. Organisaatio on aina myös yhteisö, mutta yhteisö ei välttämättä ole sidottu yksittäisen organisaation rajoihin. Jonkin päämäärän saavuttamiseen tarvitaan ehkä useita organisaatioita, jolloin näihin kuuluvat yksilöt muodostavat yhden, yksittäisiä organisaatioita laajemman yhteisön.

Yhteisö, joka ei saavuta päämääräänsä, lakkaa olemasta, koska olemassaolo sinänsä ei palvele päämäärän saavuttamisesta riippuvaa yksilöllisten tarpeiden tyydyttämistä. Myöskään yhteisö, jonka ei *koeta* saavuttavan päämääräänsä, ei voi menestyä, koska yksilöiden panostus yhteistyöhön riippuu päämäärän saavuttamisesta koskevasta varmuudesta. Yhteisö, jonka toiminta on tuloksellista ja myös koetaan tulokselliseksi, säilyy hengissä. Yhteisön olemassaolon kannalta olennaisia tekijöitä ovat siis sekä pää-

määrän saavuttamiseen liittyvä objektiivinen todellisuus, että yhteisön jäsenten sitä koskeva subjektiivinen näkemys.

Päämäärän todellista saavuttamista ja sitä koskevaa subjektiivista näkemystä voivat häiritä monenlaiset tekijät. Yhteisön toiminnan tuloksellisuuden - ja viime kädessä yhteisön olemassaolon - kannalta on tarkoituksenmukaista pyrkiä minimoimaan näistä tekijöistä aiheutuvia haittoja. Kun häiriötekijät ovat toiminnan kannalta riittävällä tavalla hallittuja, voidaan puhua yhteisöturvallisuudesta.

2 TAUSTA

Laurea-ammattikorkeakoulun opinnäytetyöohjeistossa (2003, 6) todetaan, että opinnäytetyöprosessi voi sisältää monenlaisia yllättäviä muutoksia, joiden seurauksena opiskelija joutuu uudelleen arvioimaan opinnäytetyönsä aihetta, rajoituksia, tavoitteita ja aikatauluja. Näin on käynyt myös tätä opinnäytetyötä tehtäessä. Alkuperäinen aihe "Suomen ulkoasiainhallinnon turvallisuustoiminnan kehittäminen vertailemalla Yhdysvaltain Department of Staten turvallisuustoiminnan organisointiin" muuttui työn edetessä yleisluonteisemmaksi aiheeksi "Turvallisuusjohtaminen ja turvallisuudenhallinta - malli turvallisuusasioiden hoitamiseen Suomen ulkoasiainhallinnossa" ja edelleen teoreettista pohjaa rakentavaksi aiheeksi "Yhteisöturvallisuus".

Syitä opinnäytetyön aiheen radikaalille muuttumiselle on useita. Työn suunniteltu aikataulu ei tekijän ennakoimattomista työkiireistä johtuen ole pitänyt ja työn alkuperäinen, työnantajapuolen ohjaaja on jäänyt eläkkeelle. Lisäksi organisaatiossa on havaittu tarve yleisluonteisemmalle turvallisuusasioiden hoitamisen mallille ja sitä tukevalle käsitemaailmalle. Alkuperäinen vertailun avulla suoritettava melko rajattu kehittämishanke on siis mutkien kautta muuttunut eräänlaisen yleisen teoreettisen pohjakehikon luomiseksi.

Tässä työssä esitettävät asiat ovat kypsyneet hajanaisista ideoista nyt esitettävään muotoonsa useamman vuoden aikana. Lopullinen muoto onkin sekä sisällöllisesti, että ulkoisesti varsin erilainen kuin ensimmäiset luonnokset; esimerkiksi turvallisuuden määritelmän lopullinen muoto syntyi vasta aivan loppumetreillä.

2.1 Työn tarpeellisuus

Työn taustalla on viime kädessä tarve ulkoasiainhallinnon turvallisuusasioiden kokonaisvaltaisen hoitamisen systematisointiin, profiilinmuutokseen, sekä lähentämiseen hallinnonalan strategisen tason ohjaukseen. Ulkoasiainhallinnossa on käynnissä ns. strategiatyö, jonka kautta hallinnonalan toiminnan tavoitteita ja toteuttamiskeinoja tarkastellaan kriittisesti. Tässä yhteydessä lienee syytä tarkastella myös turvallisuusasioiden merkitystä hallinnonalan toiminnan kannalta ja ylipäätään kytkeä asia organisaation normaalin strategisen johtamisen yhteyteen aikaisempaa pitkäjänteisemmin.

Alkuperäisen aiheen muututtua aiheeksi "Turvallisuusjohtaminen ja turvallisuudenhallinta - malli turvallisuusasioiden hoitamiseen Suomen ulkoasiainhallinnossa" tavoitteena oli kehittää organisaatiota palveleva yleisempi turvallisuusasioiden hoitamisen malli. Työn tuloksena valmistunut malli on esitetty liitteessä 1. Malli perustui tietynlaiseen turvallisuutta ja turvallisuusasioiden hoitamista koskevaan teoreettiseen viitekehykseen, joka oli tässä vaiheessa olemassa yhtenäisenä kokonaisuutena lähinnä tekijän omassa päässä.

Turvallisuusasioiden hoitamisen malli on tekijän organisaatioviitekehyksen vuoksi "optimoitu" ulkoasiainhallinnon tarpeisiin, mutta on tästä huolimatta ja yleisluonteisuutensa vuoksi sovellettavissa melko suoraan muidenkin yhteisöjen toimintaan. Malli esitetään tämän työn liitteenä lähinnä työtä taustoittavana asiana, eikä siihen paneuduta sen tarkemmin.

Kävi ilmi, että mallin selittämiseksi tekijän viiteorganisaatiossa oli tarpeen kehittää organisaatiosta riippumaton käsitemaailma, jossa käsitteet ja niiden yhteydet toisiinsa kuvattaisiin samasta näkökulmasta käsin, jota oli käytetty myös mallin rakentamisessa. Tämä näkökulma on yhteisön toiminnan näkökulma. Teoreettisen pohjakehikon rakentamisesta muodostui lopulta täysin oma, erillinen työnsä, jossa mallin syntymiseen vaikuttaneita ajatuksia vietiin pitkälle yleisluonteisempaan suuntaan. Lopulta syntyi esitys, joka on omaksuttavissa käytännössä minkä tahansa yhteisön turvallisuudenhallinnan pohjaksi.

2.2 Yhteys laajempaan kokonaisuuteen

Tässä työssä esitettävä yhteisöturvallisuuden teoreettinen pohjakehikko täyttäneen osaltaan sitä aukkoa, joka tekijän käsityksen mukaan vallitsee turvallisuutta ja sen merkitystä koskevassa yritysturvallisuuspainotteisessa suomalaisessa keskustelussa. Tähän mennessä on puuttunut helposti omaksuttava, 'kovan' riskienhallinnan näkökulman ja 'pehmeän' yksilöiden toimintaa yhteisön kannalta tarkastelevan näkökulman yhdistävä yleisluonteinen malli. Tämä on osaltaan motivoinut kehittämään mallista mahdollisimman kattavan.

3 TAVOITTEET

Opinnäytetyön alkuperäisen aiheen "Suomen ulkoasiainhallinnon turvallisuustoiminnan kehittäminen vertailemalla Yhdysvaltain Department of Staten turvallisuustoiminnan organisointiin" valinnan taustalla oli ajatus toiminnan osa-alueiden konkreettisesta kehittämisestä vertailun avulla saatujen tulosten pohjalta. Tämä kehittämisajatus ei ole sinänsä kadonnut mihinkään, mutta tarkastelun mittakaava on nyt muutaman mutkan jälkeen merkittävästi yleisluonteisempi ja perspektiivi laaja-alaisempi.

Ulkoasiainhallinnon turvallisuusasioiden hoitamista ajatellen lopullisena tavoitteena on se, että tässä työssä esitettävä teoreettinen yhteisöturvallisuuden malli palvelee toiminnan kehittämistä luomalla 'kielen', jonka avulla erilaisten turvallisuuteen liittyvien tekijöiden selittäminen helpottuu kokonaisuutta kuitenkin unohtamatta. Lisäksi hyödyntämällä mallia sellaisenaan kehittämistyön pohjana on mahdollista ohjata turvallisuusasioiden hoitamista kohti yhteisön toiminnan todellisia vaatimuksia. Ulkoasiainhallinnon kannalta tässä työssä esitettävät asiat antavat pohjan tulevalle toiminnan kokonaisvaltaiselle kehittämiselle. Tämä ei siis ole sinänsä tämän opinnäytetyön tavoite, mutta työ kuitenkin väistämättä kytkeytyy edellä kuvattuun laajempaan kokonaisuuteen. Varsinaisena työn tavoitteena on esittää yhteisöturvallisuuden teoreettinen malli, jota voidaan käyttää yleisluonteisuutensa vuoksi erilaisissa yhteisöissä, riippumatta toiminnan luonteesta. Tavoitetta ei esitetä varsinaisesti tutkimusongelman muodossa.

Opinnäytetyön tavoitteen saavuttamiseksi työssä määritellään sovellettava käsitteistö ja käsitteiden väliset yhteydet. Turvallisuus ei ole mitenkään yksiselitteinen asia, vaan vaihtelee tekijän kokemusten mukaan sekä filosofisesti, että käytännön merkitykseltään eri organisaatioissa. Tavoitteena on löytää turvallisuuteen liittyville käsitteille yleispätevät määritelmät yhteisön toiminnan näkökulmasta. Ajatuksena ei ole ensisijaisesti kehittää uutta, mutta vähintäänkin jäsentää ja esittää asioita uudella, toiminnan kannalta hyödyllisellä tavalla.

Yhteisöturvallisuuden mallin pohjalla olevaa teoriaa käsittelevässä osuudessa pyritään selittämään turvallisuuteen liittyvien asioiden merkitys käytännönläheisellä ja helposti ymmärrettävällä tavalla. Käsitteiden sisällöt avataan erilaisten esimerkkien avulla, esitystavan ollessa suurelta osin kerronnallinen. Tämä palvelee, paitsi toivottavasti lukijaa, myös tekijän organisaation myöhempiä koulutustarpeita.

Yhteisöturvallisuuden mallia kuvailevassa osuudessa pyritään kuvaamaan malli mahdollisimman yksinkertaisesti ja ymmärrettävällä tavalla, välttämällä liiallista teoreettisuutta. Työn jaottelun teoreettista pohjaa rakentavaan ja mallia kuvaavaan osuuteen toivotaan mahdollistavan lukijalle ahaa-elämyksiä, mahdollisesti jopa oman yhteisönsä viitekehukseen liittyen.

4 TOTEUTUS

Opinnäytetyön toteuttamista kuvaavassa osuudessa keskitytään pääpiirteittäin vain yhteisöturvallisuuden teoreettisen mallin kehittämistyöhön. Alkuperäiseen aiheeseen ja ensimmäisen muuttuneen aiheen pohjalta tehtyyn työhön ei liene syytä palata näissä puitteissa tämän tarkemmin. Prosessia kokonaisuutena arvioitaessa näilläkin on tietysti oma merkityksensä ja tässä yhteydessä nämä vaiheet käydään läpi.

4.1 Teoreettinen tarkastelu

Kuten aiemmin on jo todettu, rakentui yhteisöturvallisuuden teoreettinen malli tekijällä valmiiksi olemassa olleista, yksittäisiä osia ja kokonaisuutta koskevista ajatuksista. Nämä olivat puolestaan syntyneet tekijän turvallisuusalan työhistorian aikana tekemisistä, ihmisten käyttäytymistä ja kokonaisuuksien toimintaa koskevista havainnoista. Näissä ei sinänsä ole varmastikaan mitään sellaista, jota ei aikaisemminkin olisi havaittu ja tutkittu jopa suuressa määrin, mutta pienellä ajatustyöllä nämä havainnot saivat uuden merkityksen, kun ne kytkeytyivät yhteisön ja turvallisuuden viitekehukseen.

Yhteisöturvallisuuden teoreettisen mallin kehittämisen lähtökohtana oli siis se, että malli oli pääpiirteittäin jo olemassa - vaikkakaan ei vielä näkyvässä muodossa - ja se piti enää vain saattaa paperille ja löytää sitä tukevaa teoreettista aineistoa. Tämän toteuttamiseksi tehtiin mallista ensimmäiset luonnokset ja suoritettiin työn lähtökohtien puitteisiin sovellettu kirjallisuuskatsaus, joka Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2001, 108) mukaan laaditaan tieteellisen työn teoreettiseksi perustaksi. Nyt kyseessä ei ollut kuitenkaan varsinaisesti tieteellinen työ, vaan paremminkin työelämälähtöinen teoreettisen pohjan rakentaminen käytettävillä ratkaisuille. Kirjallisuuskatsaus keskittyi nimenomaan aiheen teoreettiseen pohjaan, ei niinkään tieteellisen tutkimuksen menetelmiin.

Koska yhteisöturvallisuuden malli oli alun perin syntynyt ihmisten käyttäytymistä ja näiden muodostamien kokonaisuuksien toimintaa koskevista arkipäiväisistä havainnoista

ja niiden suhteuttamisesta toisiinsa ja turvallisuuden viitekehukseen, käytiin kirjallisuuskatsausta varten läpi yhteiskuntatieteellistä, käyttäytymistieteellistä ja organisaatioiden riskienhallintaa käsittelevää aineistoa. Näistä etsittiin sekä mallia tukevia, että kyseenalaistavia näkökohtia. Lopulta aineisto karsittiin mallin teoreettisen pohjan ja itse mallin kuvaamisen kannalta tarkoituksenmukaiseksi.

Yhteisöturvallisuuden mallia kokonaisuudessaan kyseenalaistavia näkökohtia ei löytynyt. Joitakin malliin liittyviä asioita piti materiaalin pohjalta kuitenkin tarkentaa ja joitakin asioita piti lisätä yleisluonteisuuden ja kattavuuden saavuttamiseksi. Mallia tukeva teoreettinen pohja puolestaan muodostuu melko pitkälle - ei niinkään yksittäisistä tutkimuksista - vaan näiden tutkimusten pohjalta syntyneistä yhteiskuntatieteellisistä, käyttäytymistieteellisistä ja riskienhallintaa koskevista teoreettisista kokonaisuuksista.

Tässä vaiheessa ei voida kovin hyvin arvioida, onko käytetty menetelmä ollut riittävän tarkoituksenmukainen, vaan tämä selviää vasta yhteisöturvallisuuden mallin soveltamisen kautta saatavista kokemuksista. Mikäli malli jatkossa edesauttaa yhteisöjä ja organisaatioita saavuttamaan päämääränsä varmemmin, on malli onnistunut, ja todennäköisesti myös menetelmä voidaan katsoa riittävän oikein valituksi.

4.2 Vertaisarviointi

Käyttökelpoista tietoa ei löydy vain kirjallisista lähteistä vaan myös kokemuksia ja ajatuksia omaavilta henkilöiltä. Tämän vuoksi ei ollut mitään syytä rajoittaa työn tekemistä vain kirjallisten lähteiden varaan. Erilaista kokemusta omaavien, eri viiteorganisaatioissa toimivien henkilöiden laaja kokemuksestä antoi varsin käyttökelpoisen ja käytännön elämään perustuvan vertailukohdan, jota vasten tässä työssä esitetyjä asioita oli hyvä tarkastella.

Tekijän käytettävissä oli koko prosessin ajan henkilöitä, jotka antoivat arvokkaan panoksen arvioimalla työtä kriittisesti. Henkilöt olivat turvallisuusosalalla pitkään toimineita ammattilaisia, alan opiskelijoita ja maallikoita. Mitään muodollisesti asetettua arviointiryhmää ei siis ollut olemassa, vaan eri vaiheissa olevaa mallin kuvausta luetettiin aina työn, tekijän ja henkilöiden kannalta sopivina hetkinä. Syntyneet keskustelut olivat erittäin hyödyllisiä ja joissakin tapauksissa sivuraiteille ajautunut ideointi avasi aivan uusia ajatuksia turvallisuusasioiden hoitamisesta yleensä, vaikka ei sinänsä tähän työhön

vaikuttanutkaan. Vertaisarviointimenetelmää on käytetty myös liitteessä 1 esitetyn turvallisuusasioiden hoitamisen mallin kehittämisen yhteydessä.

Vertaisarviointia on pidettävä melko luotettavana menetelmänä esityksen muotoilemiseksi luettavampaan ja ymmärrettävämpään muotoon. Esimerkiksi Hynynen (2003, 125) käsittelee vertaisarviointia ja toteaa, että sitä käytetään lääketieteessä runsaasti eri tarkoituksiin. Vertaisarvioinnin katsotaan Hynynen (2003, 125) mukaan esimerkiksi parantavan artikkelien laatua. Myös Laurea-ammattikorkeakoulussa käytetään vertaisarviointia opinnäytetyöprosessin yhteydessä järjestettävien seminaarien muodossa.

Vertaisarvioinnin avulla lienee saavutettu se etu, että esitettävän yhteisöturvallisuuden teoreettisen mallin käytännöllisyys on arvioitu ennakkoon ja sitä on pyritty kuvauksen osalta siirtämään nimenomaan turvallisuusosalalla työskentelevien ja osittain myös maallikoiden ymmärtämistä palvelevaan suuntaan. Lienee hyödytöntä esittää malli siten, että sen soveltamismahdollisuuksia ei kukaan ymmärrä.

4.3 Prosessin kuvaus

Opinnäytetyöprosessi alkoi vuoden 2003 keväällä alkuperäisen opinnäytetyöaiheen "Suomen ulkoasiainhallinnon turvallisuustoiminnan kehittäminen vertailemalla Yhdysvaltain Department of Staten turvallisuustoiminnan organisointiin" esittelyllä silloiselle ulkoasiainministeriön turvallisuuspäällikölle. Tämän hyväksytyä ajatuksen opinnäytetyön suorittamisesta, haettiin opinnäytetyölle Laurea-ammattikorkeakoulun ohjaaja.

Suunnitteluseminaari pidettiin syksyllä 2003, tosin aiheen ympärille oli jo tässä vaiheessa koottu noin 100-sivuinen esitys Department of Staten toiminnasta ja turvallisuustoiminnan organisoinnista. Alkuperäisenä tarkoituksena oli seuraavassa vaiheessa koota vastaava esitys Suomen ulkoasiainhallinnon turvallisuustoiminnasta, mutta tekijän työkiireet venyttivät tätä. Samalla havaittiin tarve kehittää ulkoasiainhallinnon turvallisuusasioiden hoitamista koskeva systemaattinen ja strategisen tason ohjaukseen liittyvä malli. Lisäksi ulkoasiainministeriön silloinen turvallisuuspäällikkö jäi eläkkeelle. Tässä tilanteessa päätettiin luopua alkuperäisen aiheen loppuun viemisestä. Ajatus yhteisöturvallisuuden perusteista oli jo lähtenyt tässä vaiheessa liikkeelle.

Alkoi uusi vaihe, jonka aikana kehitettiin organisaation turvallisuusasioiden hoitamista koskeva malli. Yhteisöturvallisuuden teoreettinen pohja tarkentui tämän työn yhteydes-

sä. Tässä yhteydessä havaittiin, että turvallisuusasioiden hoitamisen mallin jalkauttamiseksi tarkoituksenmukaisella tavalla tarvittaisiin yhteinen kieli ja malli, jonka avulla organisaation henkilökunta ja varsinkin asioista päättävät tahot saataisiin ymmärtämään asia riittävän syvällisesti. Tästä alkoi tässä opinnäytetyössä esitettävän yhteisöturvallisuuden teoreettisen mallin lopullinen kehittämistyö. Tässä vaiheessa elettiin vuoden 2004 syksyä.

Tämän työn aiheeseen liittyvän lopullisen opinnäytetyön työstäminen alkoi henkisessä muodossa olemassa olevan mallin luonnostelulla ja käsitteiden yhteyksien määrittelyllä. Tässä vaiheessa käytettiin apuna tietotekniikkaa prosessikuvaus- ja Mindmapping -ohjelmistojen muodossa. Ohjelmistojen käyttö osoittautui riittävän käyttöön perehtymisen jälkeen hyvin hyödylliseksi. Myös perinteistä paperiarkki-lyijykynä -menetelmää hyödynnettiin, varsinkin aivan alkuvaiheessa.

Työn seuraavassa vaiheessa kerättiin lähdeaineisto ja arvioitiin sen käyttökelpoisuus teoreettisen pohjan rakentamisessa. Lähdeaineiston pohjalta laadittiin tässä työssä esitettävä teoreettinen pohja ja mallin kuvaus. Teoreettisen pohjan kokoamisen apuna käytettiin vertaisarviointia.

Epämuodollisen vertaisarviointiryhmän jäseniä pyydettiin edellä mainitun lisäksi jo hyvin aikaisessa vaiheessa arvioimaan alustavasti mallin todellisuutta kuvaavaa luonnetta ja käytännön käyttökelpoisuutta. Tämän jälkeen arviointeja pyydettiin aina, kun mallin kuvaus oli tarkentunut tai jotain uutta oli lisätty. Vertaisarviointi oli prosessin aikana käytännössä jatkuvaa.

Opinnäytetyön raportti laadittiin pääosin vuoden 2005 maaliskuussa ja viimeisteltiin huhtikuussa. Tässä vaiheessa tarkennettiin vielä syntyneen kokonaisuuden pohjalta työssä esitettäviä turvallisuuden ja yhteisöturvallisuuden määritelmiä.

4.4 Prosessin arviointi

Kokonaisuudessaan prosessi kävi läpi ennakoimattomia vaiheita. Alkuperäinen, melko yksityiskohtainen projektiaikataulu vesittyi jo heti alkuvaiheessa tekijän työkiireiden ja varsinkin työn luonteesta johtuvan ennakoimattomuuden vuoksi. Tämän vuoksi opinnäytetyön etenemiselle ei enää jatkossa asetettu tiukkoja aikataulullisia kiinnekohtia,

vaan lopullisena tavoitteena oli sen valmistuminen vuoden 2005 kevään aikana. Tämä tavoite on tämän opinnäytetyön raportin valmistumisen myötä saavutettu.

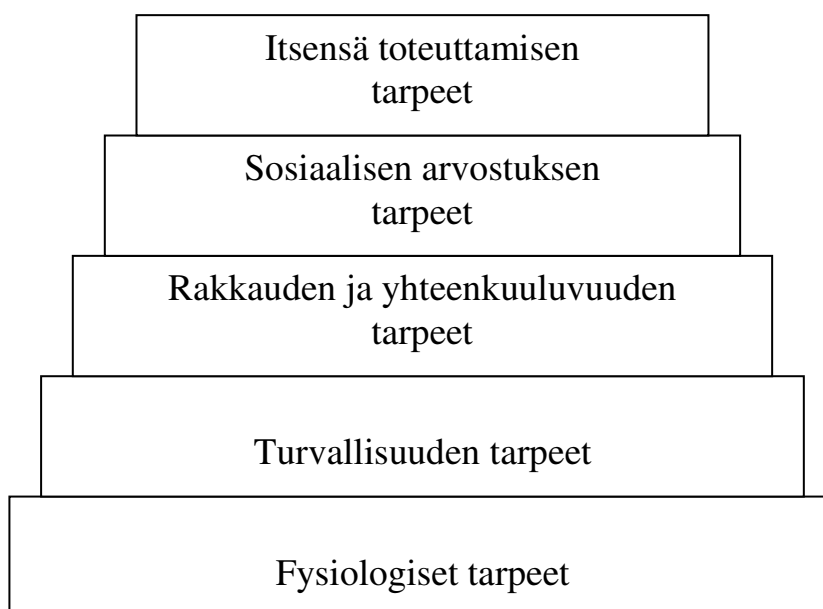
Jälkikäteen arvioiden prosessi olisi voinut olla suunnitelmallisempi, esimerkiksi työvaiheiden organisoinnin osalta. Nyt joitakin vaiheita tehtiin ikään kuin kahteen kertaan ja päällekkäin muiden osien kanssa. Vaikka aikataulun suunnittelu olikin vaiheiden osalta mahdotonta, olisi prosessia muilta osin voinut ehkä suunnitella paremmin.

5 TOIMINTA

Yhteisöturvallisuuden kuvaamiseksi on tarpeen määritellä erilaisia asiaan vaikuttavia käsitteitä. Käsitteet, joita käytetään jatkossa, ovat yhteydessä toisiinsa useilla tavoilla. Koska kaikki se, mitä tässä työssä yhteisöturvallisuudesta jatkossa esitetään, nojaa oikeastaan yhteen ainoaan asiaan, on hyödyllistä aloittaa määrittelemällä kyseinen asia eli **toiminta**. Kuten myöhemmin esitetään, on toiminnalla suora yhteys turvallisuuteen. Tai pikemminkin: turvallisuudella on suora yhteys toimintaan. Turvallisuutta ei voida määritellä yhteisön kannalta hyödyllisesti, mikäli sitä ei nimenomaan kytketä toimintaan. Mitä siis on toiminta?

5.1 Tarpeet

Ihmisellä on erilaisia yksilöllisiä tarpeita, joita hän pyrkii tyydyttämään. Psykologi Abraham Maslow (1943) esittää motivaatioteoriassaan, että erilaiset tarpeet muodostavat hierarkkisen rakenteen, jossa alempana olevat pyritään tyydyttämään ensisijaisesti. Maslowin mukaan tarpeet voidaan luokitella viiteen luokkaan kuvion 1 mukaisesti.

KUVIO 1. Maslowin tarvehierarkia

Myös Alderfer jakaa Georgen ja Jonesin (1999, 194) mukaan yksilölliset tarpeet erilaisiin luokkiin, mutta toisin kuin Maslow, hän on sitä mieltä, että useita eri luokkiin kuulu-

via tarpeita voidaan pyrkiä tyydyttämään samanaikaisesti. Alderferin teorian mukaan tarpeiden ensisijaisuusjärjestys ei myöskään noudata välttämättä - tarpeiden luokittelusta huolimatta - mitään määrättyä hierarkiaa, vaan on yksilöstä riippuvainen. Erityyppisten tarpeiden luokittelu sinänsä on Alderferin teoriassa melko pitkälle samankaltainen kuin Maslowilla. Alderfer erottaa omassa teoriassaan tarpeet kuvion 2 mukaisesti. (George & Jones 1999, 194.)

Kasvun tarpeet
Yhteisyyden tarpeet
Olemassaolon tarpeet

KUVIO 2. Alderferin tarvehierarkia

Turvallisuuden tarpeet sijoittuvat Alderferin teoriassa olemassaolon tarpeisiin (George & Jones 1999, 194). Kuten sanottu, luokittelut ovat näennäisestä erilaisuudestaan huolimatta pitkälle samankaltaiset siinä mielessä, että ne eivät jätä mitään kuviteltavissa olevia tarpeita ulkopuolelle, vaan jokaiselle löytyy oma paikkansa. Myös tarpeiden järjestys on samankaltainen alkaen hengissä pysymisen kannalta olennaisista 'raadollisista' tarpeista ja päättyen 'yleviin' henkisen kasvun tarpeisiin.

Vaikka sekä Maslowin, että Alderferin teorioita on kritisoitu ja jopa kyseenalaistettu (George & Jones 1999, 194-195), pitää muistaa, että ne tarkastelevat asiaa ihmisen käyttäytymisen näkökulmasta. Tarpeiden olemassaoloa jokapäiväisen elämisen ja selviytymisen kannalta ei kukaan tietävästi sinänsä kiistä, ja kuten sanottu, sekä Maslowin, että Alderferin tarveluokitteluun saadaan sijoittumaan omalle paikalleen mikä tahansa kuviteltavissa oleva tarve.

Tässä työssä ei ole tarvetta perehtyä asiaan tämän tarkemmin, vaan edellä esitetyllä nopealla katsauksella Maslowin ja Alderferin teorioihin on toivottavasti kiinnitetty lukijan huomio tässä vaiheessa siihen, että ihmisellä on hyvin *suuri* määrä erilaisia yksilöllisiä tarpeita, joita hän siis pyrkii tyydyttämään. Koskelan (1995, 12) mukaan ihmisellä on

rajattomasti tarpeita. Maslowin ja Alderferin teorioiden, sekä jo yleisen elämäkokemuksenkin perusteella voitaneen sanoa, että ihmisen tarpeet liittyvät yleisesti ottaen hengissä pysymiseen, vahingoittumattomuuteen, helppoon, mukavaan ja hyödylliseen elämään, sekä erityisesti näitä koskevaan **varmuuteen**.

5.2 Tarpeiden tyydyttäminen

Giddens (2001, 376) määrittelee työn fyysistä ja henkistä vaivannäköä vaativaksi tehtävien suorittamiseksi, jonka päämääränä on inhimillisten tarpeiden tyydyttäminen erilaisten hyödykkeiden avulla. Hyödykkeet ovat toisin sanoen välineitä, joilla ihmisten tarpeita tyydytetään (Koskela 1995, 11) ja työ liittyy näiden tuottamiseen. Koskela (1995, 12) toteaa, että hyödykkeiden tuottamiseen tarvitaan tuotannontekijöitä, joita ovat luonnonvarat, työvoima, pääoma ja tieto. Työvoima sisältää tässä jaottelussa sen inhimillisen panoksen, jonka Giddens määrittelee työksi. Giddens ja Koskela tarkastelevat asiaa sosiologian ja kansantaloustieteen näkökulmista, mutta tässä työssä etsitään hieman toisenlaista näkökulmaa, joka tarkastelee tarpeiden tyydyttämistä ilmiönä siten, että se edesauttaa yhteisön turvallisuuden määrittelyä.

Edellä esitetty huomioon ottaen käytetään tässä työssä tarpeiden tyydyttämiseen tähtäävästä kokonaisuudesta yleisempää nimitystä **toiminta**. Pyrkimään tyydyttämään erilaisia tarpeitaan, yksilö **toimii**. Tarpeet muodostavat toiminnan päämäärän. Toiminnalla on aina yksi tai useampi **tavoite**, eli jokin haluttu ja tavoiteltu tulevaisuuteen liittyvä ja sitä koskeva tarpeiden tyydyttymisen toteutuma. Toiminta on siis halutun tulevaisuuden toteutumiseen tähtäävää aktiiviteettia tai toisaalta aktiiviteetin *puutetta*.

Toiminta = halutun tulevaisuuden toteutumiseen tähtäävää aktiiviteettia tai sen puutetta

Aktiiviteetin puutetta ei välttämättä arkijärjellä useinkaan yhdistetä toimintaan, mutta tässä työssä toiminnalla käsitetään nimenomaan kaikkea sellaista, joka tähtää tavoitteen toteutumiseen tulevaisuudessa. Kyse on lähinnä käsitteellisestä kattavuudesta, eikä sitä pidä tuijottaa liiaksi. Sen sijaan kannattaa huomata jo tässä vaiheessa, että koska tulevaisuudesta ei voida koskaan olla täysin varmoja, liittyy toimintaan väistämättä **epävarmuutta**. Vaughanin (1997, 9) mukaan epävarmuus on epäilyksen värittämä mielentila, joka liittyy tulevaisuuden toteutumista koskevan tiedon puutteeseen.

Ryynänen (2000, 42) määrittelee epävarmuuden tulevia tapahtumia koskevaksi tietämättömyydeksi ja epätietoisuudeksi.

Mikäli tarkasteltavalla aktiviteetilla tai aktiviteetin puutteella ei ole mitään tavoitetta, ei kyseessä ole käsitteellisesti toiminta tämän työn viitekehyksestä nähtynä. Tässä yhteydessä tulee kuitenkin käsitteellisen kattavuuden vuoksi muistaa, että tavoitteita voi olla usealla tasolla. Näin ajatellen esimerkiksi yksilön vaistonvaraisten toimintojen tavoitteena voidaan sanoa olevan hengissä pysymisen. Tavoite voi siis käsitteellisestä näkökulmasta katsottuna olla olemassa, vaikka se onkin itse reaali maailman tilanteessa tiedostamaton. On itse asiassa vaikeaa keksiä esimerkkiä tilanteesta, jossa ei olisi jonkinlaista tavoitetta jollain tasolla olemassa. Näin ollen, kun puhutaan "halutun" tulevaisuuden toteutumisesta, haluaminen ei välttämättä ole tiedostettua haluamista, vaan asia on nähtävä laajemmin tilanteeseen ja olosuhteisiin kytkettynä.

5.2.1 Muut yksilöt tarpeiden tyydyttämisen apuna - luottamus

Toimimalla yksin yksilö pystyy tyydyttämään ainoastaan osan tarpeistaan, lähinnä juuri välittömästi hengissä säilymisen kannalta oleelliset tarpeet. Käytettävissä oleva aika ei yksinkertaisesti riitä juuri muuhun, varsinkin jos resurssien niukkuuden vuoksi niistä joudutaan kilpailemaan muiden yksin toimivien yksilöiden kanssa. Koskelan (1995, 12) mukaan kaikkia ihmisen rajattomia tarpeita ei voidakaan koskaan tyydyttää juuri niukkuudesta johtuen. Lisäksi erilaiset, lähinnä luonnosta johtuvat tekijät saattavat luoda lisähaastetta selviytymisen kannalta olennaisten tarpeiden tyydyttämiseksi. Mikäli tämän lisäksi halutaan tyydyttää muita, enemmän elämänlaatuun, helppouteen ja mukavuuteen liittyviä tarpeita, on hyödyllistä - ja itse asiassa välttämätöntä - toimia jonkinasteisessa yhteistyössä muiden yksilöiden kanssa.

Tarpeiden tyydyttämiseen tähtäävä yhteistyö muiden kanssa tarkoittaa välttämättä jonkinasteista yhteiseloja ja työtehtävien jakoa eli työnjakoa. Tästä seuraa lopulta eri yksilöiden erikoistuminen eri työtehtäviin, sekä erilaisten työtehtävien seurauksena syntyvien erilaisten tarpeiden tyydyttämiseen tähtäävien hyödykkeiden vaihdanta muiden yksilöiden kesken. Erikoistumiseen ja vaihdantaan osallistuvat yksilöt saavat tällä menettelyllä tyydytettyä enemmän erilaisia tarpeita kuin toimimalla yksin täysin omavaraisesti. Syntyy yhteisö, joukko yksilöitä, jolla on yhteinen tavoite, eli useampien omien tarpeiden tyydyttäminen kuin olisi yksin toimien mahdollista. Toisin sanoen, oma hyöty ajaa toimimaan yhdessä.

Työmenetelmien ja työnjaon kehittyessä siten, että vähemmällä työllä saadaan tuotettua enemmän hyödykkeitä kuin aikaisemmin, kasvaa jälleen mahdollisuus tyydyttää useampia tarpeita. Tämä johtaa työtehtävien erikoistumiseen entisestään ja koko vaihtoon perustuva yhteistyö muuttuu erilaisten hyödykkeiden määrän kasvun vuoksi entistä monimutkaisemmaksi. Yksilön kannalta tilanne muuttuu siten, että yhä useampien hyödykkeiden hankkiminen vaihtamalla toisiin - itse tuotettuihin tai muualta hankittuihin - hyödykkeisiin alkaa olla liian työlästä saavutettuun hyötyyn nähden. Voi nimittäin olla niin, että jonkin hyödykkeen hankkimiseksi tarvittavaa vaihdettavaa hyödykettä ei ole yksilön saatavilla tai sen hankkiminen vaatii ensin muita vaihtoja. Suoraan vaihtoon perustuvan yhteistyön hyödyllisyys saavuttaa kriittisen pisteen.

Edellä kuvatun, tyydytettävissä olevien tarpeiden määrää rajoittavan ongelman kiertämiseksi vaihtamiseen perustuvan yhteistyön tulee tehostua. Vaihdon välineinä aletaan entistä enemmän käyttää sellaisia hyödykkeitä, joilla on mahdollisimman laaja kysyntä. Näitä hyödykkeitä myös varastoidaan myöhempää vaihtamisen tarvetta ajatellen, sen sijaan, että niitä varastoitaisiin tai käytettäisiin tarpeiden suoraan tyydyttämistä silmällä pitäen. Lopulta vaihtamiseen perustuvan järjestelmän muututtua entistäkin monimutkaisemmaksi, otetaan käyttöön vaihdon välikappaleita, joilla ei sinänsä pysty tyydyttämään olemassa olevia tarpeita suoraan. Koska välikappaleet ovat kuitenkin - syystä tai toisesta - yleisesti hyväksytyjä vaihdon välineitä, tarpeiden tyydytys onnistuu vaihtamalla ne varsinaisiin hyödykkeisiin. Näin siirrytään käyttämään rahaa. (Koskela 1995, 78).

Aluksi rahana käytetään sellaisia esineitä, joilla on itsessään jonkinlainen arvo vaihdon välineenä. Esimerkiksi jalometalleihin perustuvat esineet ovat tällaisia, koska kyseiset metallit ovat ominaisuuksiensa vuoksi lopulta syystä tai toisesta hyvin yleisesti haluttuja tiettyjen hierarkkisesti 'ylempien' tarpeiden tyydyttäjiä. Omalla tavallaan nekin ovat siis hyödykkeitä. Kaikella on kuitenkin rajansa, eikä esimerkiksi kultaa riitä maailmassa rajattomasti. Tyydytettävissä olevien tarpeiden määrälle ilmaantuu jälleen rajoittava tekijä; vaihdon välikappaleita ei ole tarpeeksi. Siirrytään välikappaleisiin, joilla ei itsessään ole mitään arvoa, vaan joiden käyttöarvo perustuu sopimukseen tai sääntöihin. Otetaan käyttöön vaikkapa paperinpalat, joita kutsutaan esimerkiksi seteleiksi. (Koskela 1995, 78).

Käytettäessä vaihdon välikappaleina asioita, joista ei itsessään ole mitään tarpeiden tyydyttämiseen liittyvää suoraa hyötyä, on vain luotettava järjestelyn toimivuuteen. Asia havainnollistuu kärjistetyn esimerkin avulla: yksilö antaa pois kaikki lehmänsä ja ottaa vaihdossa vastaan pari paperinpalaa. Mitä jos kukaan muu ei nyt suostukaan antamaan leipää, kun vaihdossa tarjotaan sinänsä hyödyttöä paperia? Tällainen vaihdantajärjestelmä (kuten mikä tahansa muu järjestely) voikin toimia vain, mikäli on olemassa **luottamusta** sopimusten tai sääntöjen yleistä noudattamista ja näin koko järjestelyn jatkuvuutta kohtaan (Giddens 1990, 26). On siis oltava varmuutta siitä, että paperinpalloilla todella saa leipää vaihdossa sekä nyt, että **tulevaisuudessa**. Toisin sanoen, varmuuden synnyttämiseksi järjestelyn toimivuuden tulee olla riittävässä määrin **ennustettavissa**.

5.2.2 Muut yksilöt tarpeiden tyydyttämisen uhkana - varmuus

Yksilön tarpeiden tyydyttämisen kannalta muut yksilöt voivat olla paitsi hyödyllisiä, myös haitallisia. Saattaa nimittäin olla niin, että on helpompaa ottaa tarvittavat hyödykkeet suoraan joltain toiselta kuin tuottaa ne itse tai vaihtaa ne omiin vaivalla hankittuihin hyödykkeisiin. Joissakin tapauksissa muista piittaamaton omatoimisuus on siis tehokkaampaa kuin pitkän tähtäimen yhteistyö. Menettelyn kohteena olevan yksilön kannalta näin ajatteleva ja toimiva taho on **uhka** omien tarpeiden tyydyttämislle, alkaen jo hengissä pysymisestä ja vahingoittumattomuudesta. Niemelä (2000, 23) toteaa uhkasta, että se mielletään tulevaisuudentutkimuksessa ei-toivottuna asiana tai tilana. Tällaisten haittamahdollisuuksien tiedostettu olemassaolo lisää luonnollisesti tarvetta ottaa ne huomioon omassa toiminnassa sekä suojautua niitä vastaan, ja näin pyrkiä lopulta varmistamaan omien tarpeiden tyydyttyminen.

Erilaisten hyödykkeiden varastoiminen joko suoraa käyttöä tai myöhempää vaihtoa ajatellen luo periaatteessa edellä kuvattuun, muista piittaamattomaan toimintaan erikoistuneelle yksilölle tai joukolle paremmat edellytykset suorittaa omat hankintansa kuin siinä tapauksessa, että hyödykkeet pitäisi ottaa suoraan toiselta yksilöltä tai yksilöiltä. Menetelmän avulla saatava hyöty on hyödykkeiden määrän ansiosta suurempi ja oman vahingoittumisen mahdollisuus pienempi. Tästä seuraa, että hyödykkeiden säilyminen varastoituna on niiden alkuperäisen omistajan kannalta **epävarmaa** niin kauan kuin on olemassa tahoja, jotka hankkivat omien tarpeidensa tyydyttämisen kannalta tarpeelliset hyödykkeet (tai hyödykkeiden tuottamisessa tarvittavat resurssit) muilta ilman näiden suostumusta.

Hyödykkeiden säilymistä ja resurssien saatavuutta koskevan epävarmuuden lieventämiseksi on tehtävä jotain, joka estää tai vähentää ilman suostumusta toimivien tahojen aiheuttamaa haittaa. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi hyödykkeiden ja resurssien suojaamista fyysisesti paitsi luonnonolosuhteilta, myös varkailta. Se voi myös tarkoittaa varkaiden kiinniottamista ja rankaisemista tavalla, joka estää myöhemmän toiminnan ja toimii pelottavana esimerkkinä muiden varkaiden suorittaessa omaan toimintaansa liittyvää etuvertailua (Karvinen 1996, 28). Käytännössä tällainen rangaistus voi tietyissä, vähemmän järjestyneissä olosuhteissa olla esimerkiksi pään katkaisu ja ripustaminen kepin päähän varoitukseksi muille.

Vaihdannan monimutkaistuessa ja yhteisön kasvaessa tarvitaan paitsi järjestelyn toimintaa itseään koskevaa ennustettavuutta, myös ennustettavuutta järjestelyn ulkopuolella olevien tahojen toiminnan vaikutusten suhteen. Yhteiselämään liittyvien järjestelyjen ennustettavuutta voidaan lisätä erityyppisillä kirjoittamattomilla tai kirjoitetuilla säännöillä (Paloheimo & Wiberg 1997, 16-17). Ennustettavuus luonnollisesti edellyttää, että säännöillä on toimintaa ja käyttäytymistä ohjaava todellinen vaikutus, ja että se tiedostetaan yleisesti. Sulkunen (1999, 79) toteaa, että sosiaalisen vuorovaikutuksen perusta on käyttäytymisen säännönmukaisuus ja ennustettavuus.

Sääntöjen noudattaminen voi perustua näkemykseen sääntöjen noudattamisen hyödyllisyydestä, joka taas voi viime kädessä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että yksilö ymmärtää tietynlaisen järjestelyn välttämättömyyden monien eri tarpeiden tyydyttämisen edellytyksenä. Sääntöjen noudattaminen voi perustua myös etuvertailuun, jossa verrataan keskenään sääntöjen vastaisesta toiminnasta mahdollisesti seuraavan rangaistuksen aiheuttamaa haittaa toiminnasta mahdollisesti saatavaan hyötyyn (Karvinen 1996, 28).

Edellä esitetyn mukaisesti yhteiselämään liittyvien järjestelyjen olemassaolo riippuu viime kädessä niiden hyödyllisyyttä ja jatkuvuutta koskevista myönteisistä näkemyksistä. Nämä syntyvät, kun edellä mainitut asiat ovat ennustettavissa, toisin sanoen: kun hyödyllisyyttä ja jatkuvuutta koskevan tulevaisuuden suhteen vallitsee riittävä **varmuus**. On huomattava, että riittävä varmuus voi sinänsä olla olemassa siinäkin tapauksessa, että järjestely ei perustu vapaaehtoisuuteen, vaan esimerkiksi ns. vahvemman oikeuteen. Tällöin hyödyllisyys tarkoittaa tarkastelun näkökulmasta riippuen eri asioita. Järjestelyä pakolla ylläpitävä taho hyötyy siitä esimerkiksi materiaalisesti, kun

taas pakotettu taho kokee hyödyksi esimerkiksi hengissä pysymisen myöntyessään pakottavan tahon järjestelyyn.

5.3 Yksilöt ja yhteisön toiminta

Edellä tarkasteltiin toimintaa tarpeiden tyydyttämisenä yksilön näkökulmasta. Erilaisten tarpeiden tyydyttämisen halu ohjaa yksilöt toimimaan toistensa kanssa yhteistyössä suuremman yksilöllisen hyödyn saavuttamiseksi. Pentti (2003, 107) toteaa, että ihmiselle on tarvehierarkiateorioiden mukaisesti luonteenomaista kuulua erilaisiin yhteisöihin.

Tähän yhteistyöhön liittyy kuitenkin yksilön kannalta tiettyjä reunaehtoja, kuten järjestelyn hyödyllisyys ja jatkuvuus. Samankaltaiseen päätelmään on päätytty myöskin Pentti (2003, 61-62), joka kirjoittaa, että todellisuutta vastaava turvallisuuskäsitys on riippuvainen käyttäytymisen ja toiminnan uskottavuudesta ja pysyvyydestä. Luottamus järjestelyn toimintaa kohtaan synnyttää varmuutta tarpeiden tyydyttämiseen liittyvien odotusten täyttymisen suhteen ja vahvistaa yksilön halua toimia yhteistyössä.

Mitä enemmän on yksilöitä omine tarpeineen ja mahdollisuuksia erilaisten tarpeiden tyydyttämiseen, sitä monimutkaisemmaksi yhteistyöjärjestelyt muuttuvat ja sitä järjestyneempiä niiden täytyy käytännössä olla täyttääkseen niiden hyödyllisyyteen liittyvät odotukset. Lisäksi järjestelyjen ulkopuolella toimivien yksilöiden ja ryhmien (jotka ovat omanlaisiaan järjestelyjä niihin kuuluvien yksilöiden kesken) toiminnan synnyttämä epävarmuus täytyy hallita, koska muutoin on mahdollista, että järjestelyjen hyödyllisyyttä kohtaan tunnettu luottamus kärsii ja järjestely lakkaa lopulta toimimasta yksilöiden etsiessä vaihtoehtoisia, varmemmiltä tuntuvia tapoja tyydyttää tarpeitaan. Samoin tulee hallita epävarmuus, joka aiheutuu muista tekijöistä, kuten esimerkiksi luonnonolosuhteista tai vaikkapa järjestelyn kannalta tärkeiden henkilöiden huonosta terveydentilasta. Mitä monimutkaisempi järjestely on, sitä enemmän löytyy myös erityyppisiä toimintaan liittyviä epävarmuustekijöitä.

Edellä kuvatut järjestelyt muodostavat käytännössä **yhteisöjä**. Yhteisö määritellään yksinkertaisimmillaan joukoksi yksilöitä, jotka työskentelevät tai elävät yhdessä. Yhteisön jäsenet muodostavat vuorovaikutteisen verkoston, jossa yksilöiden väliset yksittäiset suhteet riippuvat monista tekijöistä. Tämän työn peruslähtökohta on se, että yhteisö on olemassa, koska sen jäsenillä on jollain tasolla jokin yhteinen tarpeiden tyydyttämi-

seen liittyvä päämäärä, jonka saavuttamiseksi on hyödyllistä toimia yhdessä; siis yhteisönä.

Yhteisöjä on olemassa monilla eri tasoilla, jotka voidaan erottaa toisistaan esimerkiksi toiminnan aikajänteen, tavoitteiden ja tarvittavien resurssien määrän mittakaavan avulla. Voidaan puhua vaikkapa kokonaisista yhteiskunnista, kaupungeista ja kunnista, järjestöistä, yrityksistä ja yhdistyksistä. Pienemmät yhteisöt voivat olla toiminnallisesti osa isompia yhteisöjä. Näin esimerkiksi kunnat toimivat osana yhteiskuntaa, ja pienet, muutaman hengen yhdistykset osana isompia valtakunnallisia yhdistyksiä. Tämän työn kannalta yhteisöjen koko, tavoitteet tai muut piirteet eivät kuitenkaan ole itsessään olennaisia. Olennaista on sen sijaan se, että yhteisöjen toimintaan liittyy erilaisia, eri tavoin koettuja epävarmuustekijöitä, joita on toiminnan hyödyllisyyden ja jatkuvuuden takaamiseksi pyrittävä hallitsemaan.

6 TURVALLISUUS

Turvallisuutta ja turvallisuuden käsitettä voidaan tarkastella asiayhteydestä riippuen erilaisista näkökulmista ja termiä käytettäessä voidaan tarkoittaa päällisin puolin tarkasteltuna erilaisia asioita. Voidaan puhua yksilön turvallisuudesta, sosiaalisesta turvallisuudesta, yritysturvallisuudesta, yhteiskunnan turvallisuudesta jne. Kaikki nämä sisältävät tietyn saman pohja-ajatuksen omaan viitekehukseensä liittyvästä tekijästä, vaikka mittakaava ja näkökulma luonnollisesti vaihtelevatkin.

Se, onko turvallisuudesta puhuttaessa kyse esimerkiksi jonkinlaisesta ominaisuudesta tai olotilasta, on tässä vaiheessa epäolennainen kysymys. Tämän ratkaiseminen ei itse asiassa ole edes tarpeen, koska turvallisuuden määritelmä ei voi olla yhteisön toiminnan kannalta yleispätevä, jos joudutaan valitsemaan monen toisistaan poikkeavan, mutta kaikissa tapauksissa asiaa omalla tavallaan kuvaavan merkityksen välillä. Pienemminkin nämä kertovat erilaisista tarkastelunäkökulmista, mutta eivät määrittele tarkoituksenmukaisella tavalla itse tarkasteltavaa asiaa. Turvallisuuden määrittelemiseksi pitää siis ennemminkin kysyä, mistä tai miten tällainen ominaisuus tai olotila syntyy. Mitä siis oikeastaan on turvallisuus?

6.1 Ulottuvuudet

Tässä työssä tarkoitetaan turvallisuudella **tunnetta**, joka 1) sisältää myönteisen käsityksen tulevaisuuteen kohdistuvien odotusten toteutumisesta, ja 2) muodostuu riittävän todenmukaiseen tulkintaan asiaan vaikuttavista tekijöistä. Turvallisuus on toisin sanoen **varmuutta**, joka perustuu riittävään tosiasioden tuntemiseen. Koska tunne ilmiönä voidaan liittää vain yksilöön, koskee määritelmä ensisijaisesti ja lähtökohtaisesti yksilön kokemaa turvallisuutta.

Turvallisuus = tulevaisuuteen kohdistuvien odotusten toteutumiseen liittyvä varmuus, joka perustuu riittävän todenmukaiseen tulkintaan asiaan vaikuttavista tekijöistä

Määritelmä katsoo turvallisuuden kahta ulottuvuutta yhtä aikaa. Turvallisuuden ensimmäinen ulottuvuus on objektiivinen, absoluuttinen totuus asiasta, jota ei voida koskaan sinänsä *tietää*. Pentin (2003, 142) mukaan objektiivinen turvallisuus "merkitsee tosiasiallista uhkaamattomuutta tai sitä, että on riittäviä keinoja uhkan torjumiseen". Toinen ulottuvuus muodostuu ensimmäistä koskevasta subjektiivisesta käsityksestä, joka on odotusten toteutumisen kannalta riittävän samankaltainen ensimmäisen kanssa. Pentti (2003, 142) kuvaa subjektiivista turvallisuutta siten, että se on "yhteisön tai yksilön kokemaa turvallisuutta, joka on perusteltua silloin, kun se vastaa todellista tilannetta".

"Todenmukainen tulkinta" sisältää ajatuksen, että 1) *kaikki* asiaan vaikuttavat tekijät ovat tiedossa, ja 2) näiden vaikutukset tiedetään. Subjektiivinen käsitys on riittävän lähellä objektiivista ulottuvuutta silloin, kun käsitys palvelee odotusten toteutumista. Sitä, onko käsitys oikeasti riittävän lähellä totuutta, ei voida tietenkään etukäteen varsinaisesti tietää. Näin ollen ei voida siis tietää, onko tunnettu varmuus myös turvallisuutta. Kamppinen, Raivola, Jokinen ja Karlsson (1995, 25) kirjoittavat, että esimerkiksi päätösten seurauksista voitaisiin olla täysin varmoja, jos kaikki oleellinen tieto olisi käytettävissä, eikä olosuhteissa tai toiveissa olisi odotettavissa muutoksia. He jatkavat humoristisesti, että tällaiseen onnelliseen tilaan tavalliset kuolevaiset pääsevät harvemmin. Edellä esitetystä huolimatta varmuuden suhdetta turvallisuuteen voidaan ja kannattaa kuitenkin pyrkiä arvioimaan, varsinkin koska turvallisuus ei ole sidoksissa *täysin* todenmukaiseen tulkintaan (jota ei siis voida saavuttaa), vaan *riittävän* todenmukainen näkemys riittää.

Periaatteessa edellä esitetty, yksilöstä lähtevä määritelmä käy hyvin myös laajempien kokonaisuuksien tarkasteluun, tai ainakin tarkastelun alkuasetelmaksi. Esimerkiksi yhteisöturvallisuudesta puhuttaessa ei varmuuden tunteen yhteys turvallisuuskäsitteeseen ole suoralta kädeltä kovin yksioikoisesti ja näkyvästi esillä, mutta yhteisöturvallisuuden sisältö voidaan (ja pitää) viime kädessä johtaa yksilön tunteesta. Tässä vaiheessa kannattaa huomata, että edellä kuvatuista syistä johtuen turvallisuus liittyy vahvasti asioiden **ennustettavuuteen**.

6.2 Yksilö

Kun sanotaan, että turvallisuus on varmuutta tulevaisuuteen kohdistuvien odotusten toteutumisesta, voidaan tällä käytännön tasolla tarkoittaa erilaisia asioita. Ensinnäkin, tulevaisuutena käsitettävä aikajänne voi olla eri yhteyksissä eripituinen. Toiseksi, odotukset voivat olla hyvinkin erilaisia. Esimerkiksi sodassa yksilö saattaa asettaa tavoitteeksi elossa olemisen seuraavana päivänä ja ehkä vielä viikonkin päästä. Hänellä on siis tulevaisuuteen kohdistuvia odotuksia. Sodan olosuhteissa "tulevaisuus" näyttäytyy melko lyhyenä ajanjaksona ja odotukset liittyvät pääosin henkilökohtaiseen selviytymiseen eli käytännössä hengissä pysymiseen.

Turvallisuutta on tässä esimerkissä yksilön riittävään tosiasioiden tuntemiseen perustuva varmuus odotustensa toteutumisesta, eli selviytymisestään. Kaikki, mikä saattaa vaikeuttaa tai estää odotusten toteutumista (selviytymistä), on tulkittava **uhkaksi** yksilölle. Sodan olosuhteissa erilaisia sotilaaseen kohdistuvia uhkia on valtava määrä, eikä varmuus selviytymisestä ole välttämättä kovin suuri. Tilanne saattaa näyttäytyä yksilölle turvattomana, koska tulkinta tilanteesta vastaa melko hyvin tosiasioita.

Mikäli edellä kuvatun esimerkin sotilas on ns. luovuttanut, eli hänellä ei yksinkertaisesti ole *mitään* odotuksia tulevaisuutensa suhteen millään tietoisuuden tai tiedostamattoman tasolla, voidaan sanoa, että hänen omasta näkökulmastaan katsottuna tilanne ei ole sen enempiä turvallinen kuin turvatonkaan. Turvallisuuden määritelmän mukaanhan tarvitaan tulevaisuuteen kohdistuvia odotuksia ja varmuutta näiden toteutumisesta. Koska ei ole odotuksia, ei voi olla näihin liittyvää varmuutta tai epävarmuuttakaan.

Pitää huomata, että jos edellä mainitun sotilaan tilannetta tarkastellaan ulkopuolelta, siis jonkun toisen henkilön näkökulmasta, tilanne saattaa näyttäytyä hyvinkin turvattomana. Tämä johtuu siitä, että ulkopuolisella tarkkailijalla saattaa olla omia (virheellisiä)

olettamuksiaan esimerkkisotilaan tulevaisuuteen kohdistamista odotuksista. Nämä oletukset voivat perustua tarkkailijan omiin odotuksiin vastaavassa tilanteessa. On siis pidettävä mielessä, että absoluuttista totuutta ei turvallisuudesta puhuttaessa ole; lopputulema riippuu täysin näkökulmasta ja ennen kaikkea **odotuksista** itsestään.

6.3 Yhteisö

Jos tarkastellaan yksittäisen taistelijan sijasta vaikkapa normaaleissa rauhanajan oloissa toimivaa liikeyritystä tai julkisia palveluja tuottavaa julkisyhteisöä, voidaan turvallisuus ensi näkemältä ymmärtää eri tavalla, mutta lähempi pohdiskelu paljastaa olennaisia yhtäläisyyksiä. Yhteisöllä on toiminnalle asetettuja **tavoitteita**, joiden odotetaan toteutuvan tulevaisuudessa. Näin ollen on siis olemassa tulevaisuuteen kohdistuvia odotuksia. Yhteisönkin turvallisuus on määritelmää soveltaen riittävään tosiasioden tuntemiseen perustuvaa varmuutta näiden odotusten toteutumisesta. Kaikki, mikä saattaa vaikeuttaa tai estää tavoitteiden saavuttamista, on tulkittava **uhkaksi** yhteisön toiminnalle ja tätä kautta yhteisölle itselleen.

Määritelmän mukaan turvallisuus on riittävään tosiasioden tuntemiseen perustuvaa varmuutta. Varmuus taas on lähtökohtaisesti tunne, käsitys asioista. Yhteisö itsessään ei voi tietenkään tuntea mitään, eikä oikeastaan ole edes olemassa erillisenä, yksilöistä irrallaan olevana reaali maailman oliona. Turvallisuuden määritelmä huomioiden onkin esitettävä kysymys: *kenen* varmuutta yhteisön odotuksiin liittyvä varmuus oikeastaan on? Vastaus löytyy, kun esitetään heti perään toinen kysymys: kenen odotuksia yhteisön odotukset ovat?

6.3.1 Yksilöt yhteisössä

Yhteisön toiminta tähtää asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. Tavoitteiden saavuttaminen on erityisen tärkeää niille, jotka ovat jollain tavalla panostaneet toimintaan ja ovat osallisia sen odotetuista tuloksista. Näistä tahoista käytetään tässä työssä nimitystä **toiminnan osalliset**. Jatkotarkastelun kannalta on syytä huomioida, että kaikilla toimintaan panostaneilla ei välttämättä ole siihen liittyviä odotuksia. Toisaalta, kaikki tuloksiin osalliset eivät ole välttämättä panostaneet toimintaan millään tasolla, eivätkä siis tässä tarkoitettulla tavalla voi odottaa nollapanoksensa tuottavan tulosta, vaikka ”vaapaamatkustaja” -tyyppisen tilanteen jatkuvuuteen liittyviä odotuksia sinänsä voikin olla

olemassa. Yhteisön toiminnan ja turvallisuuden tarkastelun kannalta on olennaista se, että on olemassa toimintaan panostavia tahoja, joilla on toimintaan liittyviä odotuksia.

On huomattava, että kaikki toiminnan osalliset eivät ole välttämättä itse olleet mukana siinä konkreettisesti prosessissa, jonka lopputuloksena toiminnan tavoitteet on alun alkaen asetettu. Antaessaan panoksensa yhteisön käyttöön he ovat kuitenkin jollain tasolla tietoisia tavoitteista, tai vähintäänkin heillä on niistä jonkinasteinen näkemys, ja odottavat niiden mukaista tulosta. Näin on esimerkiksi osakeannin yhteydessä, jolloin sijoittajat punnitsevat omalta osaltaan yrityksen tavoitteiden realistisuutta ja päättävät oman panoksensa luovuttamisesta yrityksen käyttöön vastineeksi osallisuudesta toiminnan tuloksiin. Tähän voi liittyä – ja yleensä liittyikin – tarkoituksellinen epävarmuuden sietäminen.

Sijoittajien ensisijaiset omat odotukset saattavat joissain tapauksissa liittyä pikemminkin hankittavien osakkeiden arvon nousuun ja myöhemmässä vaiheessa suoritettavan osakkeiden myynnin yhteydessä saatavaan voittoon, kuin suoranaisesti osallisuuteen yrityksen toiminnan tuloksiin osingonjaon merkeissä. Sijoittajien omat henkilökohtaiset odotukset näyttävät siis olevan erilaisia kuin yrityksen toiminnalle asetetut odotukset. Kyse on kuitenkin näennäisestä erosta, tai paremminkin tarkastelun mittakaavaan liittyvästä erosta.

Sijoittajien osakkeen arvoon liittyvät odotukset ovat yrityksen toimintaan liittyvistä odotuksista johdettuja toissijaisia odotuksia. Sijoittajan omien odotusten toteutuminen on vahvasti kytköksissä yrityksen varsinaisten tavoitteiden toteutumiseen. Osakkeiden myyntiarvo pienenee, mikäli yrityksen toiminnalle asetetut odotukset eivät toteudu. Osakkeiden arvon kasvu onkin edellä kuvattua ajatusketjua seuraten oikeastaan eräs muoto yrityksen toiminnan tulokselle, johon panoksensa antaneet ovat osallisia.

Voidaan sanoa, että sijoittajat odottavat yrityksen tavoitteiden toteutuvan, jotta heidän omat tavoitteensa toteutuisivat. Yrityksen odotukset ovatkin tätä kautta myös omasta näkökulmastaan ensisijaisesti osakkeiden arvon kehityksestä kiinnostuneiden sijoittajien odotuksia. Yrityksen toimintaan liittyvien alkuperäisten odotusten – toiminnan tavoitteiden – toteutuminen saattaa siis mahdollistaa ketjureaktion tavoin siihen kytköksissä olevien, hierarkkisesti 'alemmantasoisten' odotusten toteutumisen. Tätä toiminnan alkuperäisten tavoitteiden toteutumiseen kytkeytyvää ja siitä johdettua odotusten rakennelmaa voidaan kutsua **odotusketjuksi**.

Edellä esitettyä soveltaen myös hierarkkisesti alemmantasoisten odotusten vastapainoksi tarvitaan jonkinasteista varmuutta niiden toteutumisen suhteen. Näitä koskeva varmuus muodostuu luottamuksesta sellaisia asioita kohtaan, joilla on merkitystä toiminnan osallisen odotusten toteutumisen arvioinnin kannalta. Sijoittajalle varmuutta saattaa synnyttää luottamus yrityksen hyvään toimintaennusteeseen, joka taas perustuu vuorostaan ennusteen laatijan ammattitaitoa kohtaan tunnettuun luottamukseen. Yksittäinen ruohonjuuritason työntekijä taas kaipaa lähinnä varmuutta oman työpaikansa pysyvyyden suhteen ja tässä mielessä hyvä toimintaennuste ei välttämättä synnytä varmuutta, koska ei ole sanottua, että yksittäinen työntekijä luottaa sen työpaikan säilyvyyttä koskevaan vaikutukseen, vaikka kokisikin ennusteen sinänsä toteutuvan. Mutta mitä tämä kaikki sitten tarkoittaa yhteisön turvallisuuden kannalta?

6.3.2 Turvallisuus yhteisössä

Määritelmämme mukaan turvallisuus on varmuutta tulevaisuuteen kohdistuvien odotusten toteutumisesta. Yhteisön turvallisuus on näin ollen varmuutta yhteisön odotusten toteutumisesta. Yhteisö koostuu eri yksilöistä, joilla on erilaisia odotuksia erilaisten asioiden suhteen ja mahdollisesti erilaisia odotuksia jopa samojen asioiden suhteen. On siis melko vaikeata löytää yhteisön turvallisuudelle hyödyllinen merkitys kaikkien näiden odotusten sekamelskasta.

Yhteisön toiminta perustuu tietyn yhteisen päämäärän tavoitteluun. Kuten aiemmin on esitetty, päämäärän saavuttamiseen tarvitaan useampia yksilöitä, muutenhan yhteisö ei olisi olemassa. Kaikki yhteisön jäsenet ovat jollain tavalla tukemassa tämän päämäärän saavuttamista, vaikka he sitten olisivatkin ensisijaisesti kiinnostuneita enemmän omasta hyödystään kuin varsinaisesti yhteisön tavoitteiden toteutumisesta. Periaatteessa yhteisön päämäärän saavuttaminen kuitenkin palvelee myös yksilön omaa etua, vaikka käytännössä tämä ei olisikaan aina kovin selvää tai tiedostettua.

Yhteisön olemassaolon tarkoitus on siis nimenomaan tietyn yhteisen päämäärän saavuttaminen, joten on päämäärän saavuttamisen kannalta hyödyllistä ajatella yhteisön turvallisuuden tarkoittavan nimenomaan siihen liittyvää varmuutta. Näkökulman hyödyllisyys perustuu edellä kuvattuun ajatukseen siitä, että yhteisön tavoitteiden saavuttaminen hyödyttää myös siihen kuuluvia yksilöitä. Mutta miten tämän varmuuden voidaan ajatella syntyvän, jos kerran kaikki yhteisöön kuuluvat eivät koe varsinaista yhteisön

päämäärää ensisijaiseksi tavoitteeksi, tai pahimmassa tapauksessa ovat siitä eri mieltä tai eivät tiedosta sitä lainkaan? Ympyrä sulkeutuu ja jälleen kerran joudumme kysymään: kenen varmuutta yhteisön varmuus oikeastaan on?

Edellä olevaan kysymykseen vastaaminen saattaisi muunlaisen tarkastelun yhteydessä viedä meidät esimerkiksi politiikantutkimuksen maailmaan, jossa haettaisiin kysymystä siihen, miten yhdessä elävä tai toimiva ihmisjoukko tekee yhteisön olemassaoloa tai toimintaa koskevia päätöksiä. Tämän työn yhteydessä ei ole kuitenkaan tarvetta lähteä pohtimaan tätä sen tarkemmin, mutta on hyvä huomata, että kysymys on nimenomaan *päätöksenteosta* ja siitä *ketkä* ja *millä tavalla* tästä vastaavat.

Yhteisön päätöksentekoon liittyy yleensä päätöksentekoprosessia ja vallankäyttöön liittyvää yksilöhierarkiaa koskevia sääntöjä (Paloheimo & Wiberg 1997, 262-263). Nämä voivat olla - kuten mitkä tahansa muutkin yhteisöä koskevat säännöt - kirjoitettuja tai kirjoittamattomia. Lisäksi yhteisön olemassaolo vaatii aikaisemmin esitettyä soveltaen sitä, että yhteisön jäsenet mieltävät nämä järjestelyt yhteisön päämäärän tavoittelua tukeviksi (tai vähintään harmittomiksi), koska vain näin niistä on yksilöille omaa etua, joka taas on syy toimia yhteisönä. Sääntöjen olemassaolo pitää paikkansa myös pakko yhteisössä, jossa yhteisön tavoitteiden eteen toimiminen ei ole kiinni yksilön halukkuudesta; onhan jo se, että yksilön halukkuudella ei ole merkitystä, sääntö sinänsä.

Yhteisön luonteesta riippuen päätöksentekoprosessi voi pyrkiä huomioimaan kaikkien yhteisön jäsenten mielipiteet tai toisaalta voi olla niin, että päätökset tekee jokin yksittäinen taho muiden mielipiteistä riippumatta (Paloheimo & Wiberg 1997, 273-277). Joka tapauksessa yhteisön toiminnan tavoitteet asetetaan jonkinasteisen päätöksentekoprosessin seurauksena. Jos näin ei ole, ei yhteisöllä varsinaisesti ole tavoitteita *yhteisönä*; on vain joukko yksilöitä omine tavoitteineen, joiden saavuttamista muiden kanssa toimiminen edistää.

Yhteisö sinänsä on edellä mainitussa tilanteessa tietysti olemassa, mutta toiminnan suuntaa ei ole varsinaisesti päätetty, vaan yksilöillä on siitä jonkinlainen yhdensuuntainen näkemys perustuen esimerkiksi toiminnan hyödyllisyyteen yksilöllisten tarpeiden tyydyttämisen kannalta. Toisaalta, myös tässä tilanteessa on mahdollista määritellä yhteisön turvallisuuden sisältö, mikäli vain yhteisön olemassaolon kantava ajatus on mahdollista konkretisoida.

Edellä esitettyä soveltaen voidaan aikaisemmin esitettyyn kysymykseen vastata, että suppeimmillaan yhteisön varmuus on yhteisön tavoitteiden asettajien varmuutta. Tässä yhteydessä tulee huomata, että se mitä ymmärretään yhteisön varmuutena voi olla tämän lisäksi myös muiden toiminnanosaallisten varmuutta. Se, kuinka suuren painoarvon kunkin toiminnanosaallisen tavoitteiden toteutumista koskeva varmuus (tai sen puute) kokonaistarkastelussa saa, riippuu 1) toimintaan annetusta **panostuksesta**, sekä 2) halukkuudesta ja kyvystä muuttaa panostuksen määrää tavoitteiden toteutumista koskevien käsitysten perusteella. Yhteisön varmuus onkin lopulta ymmärrettävä nimenomaan tavoitteiden saavuttamista palvelevana, toiminnan kannalta käyttökelpoisena käsitteenä.

6.3.3 Panostus yhteisön toiminnan edellytyksenä

Jotta olisi yhteisön toimintaa, pitää olla panostusta, jolla toimintaa ylläpitävät elementit saadaan otettua käyttöön ja hyödynnettyä. Pelkkä tavoitteiden asettaminen ei siis vielä riitä, vaikka onkin välttämätön osa toiminnanosaallisten johtamispanostusta. Toimintaa ei synny itsestään tyhjästä, vaan päämäärän tavoittelu vaatii tiettyjä toiminnan luonteesta riippuvaisia tekijöitä, eräänlaisia apuvälineitä.

Kansantaloustieteessä puhutaan tuotannosta ja tuotannontekijöistä (Koskela 1995, 12), joiden avulla tuotetaan hyödykkeitä tarpeiden tyydyttämistä varten. Tämän työn näkökulmasta on tarkoituksenmukaisempaa puhua yleisluonteisesti toiminnasta ja **toiminnantekijöistä**. Toiminnantekijät voidaan jakaa arvotekijöihin, prosesseihin, toimintarakenteisiin ja toimintaolosuhteisiin. Käsitteellisesti ne kattavat kaiken sen, jota tarvitaan tavoitteiden saavuttamiseksi. Panostus taas käsittää *kaiken* sen, jolla toiminnanosaalliset voivat edesauttaa toiminnantekijöiden käyttöön saamista ja niiden hyödyntämistä.

Jotkut yksittäisten toiminnanosaallisten panostukset ovat yhteisön toiminnan kannalta tärkeämpiä kuin toiset. Kärjistettynä esimerkiksi ruohonjuuritason rutiinityötä tekevä tehdastyöläinen voidaan helposti poistaa yhtälöstä toiminnan siitä sen pahemmin kärsimättä, kun taas toimitusjohtajan irtisanoutuminen saattaa lamauttaa toiminnan pahastikin. Vaikka molempia tarvitaan, ovat näiden panostukset toiminnan tavoitteiden saavuttamisen kannalta kuitenkin eripainoiset. Yhteisön varmuutta tarkasteltaessa toimitusjohtajan tavoitteiden saavuttamista koskeva varmuus on painoarvoltaan suurempi kuin esimerkkinä käytetyn yksittäisen tehdastyöläisen.

Jotta asia ei olisi kuitenkaan aivan näin yksinkertainen, tulee tarkastelussa tietenkin ottaa huomioon *kaikkien* samaa työtä tekevien tehdastyöläisten varmuus, koska näiden yhteenlaskettu panostus saattaa toiminnan kannalta olla tärkeämpi kuin yksittäisen toimitusjohtajan. Jos kaikki tehdastyöläiset kokevat omien odotustensa (jotka ovat siis kytköksissä yhteisön tavoitteisiin) toteutumisen suhteen liikaa epävarmuutta, saattavat he hakeutua joukoittain etsimään paikkaa, jossa omien odotusten koetaan toteutuvan varmemmin. Tämä saattaa puolestaan keskeyttää nyt puheena olevan yhteisön kaiken toiminnan. Lisäksi on muistettava, että ne yksilölliset tarpeet, joita työntekijät pyrkivät työnteolla alun perin tyydyttämään, saattavat Maslowin ja Alderferin teorioita soveltamalla jäädä muiden akuutimpien tarpeiden jalkoihin. Näin voi käydä esimerkiksi työpai- kassa, jossa työturvallisuuden puutteiden vuoksi kuolee usein ihmisiä. Työntekijät saattavat arvostaa hengissä pysymistä enemmän kuin työpaikan säilymistä.

Yhteenvetona edellä esitetystä voidaan todeta, että yhteisön toiminnan näkökulmasta tarkasteltuna yhteisö koostuu toiminnanosalisista, joiden panostusta tarvitaan toiminnantekijöiden käyttöön saamiseksi ja hyödyntämiseksi. Toiminnantekijöiden hyödyntämisellä pyritään saavuttamaan yhteisön tavoitteet ja täyttämään toiminnanosalisten odotukset. Toiminnanosalisten panostus riippuu heidän kokemastaan varmuudesta odotusten toteutumisen suhteen. Kyseessä on siis eräänlainen panos-tuotos -virtaus, jossa varmuus näyttelee merkittävää osaa.

6.3.4 Yhteisöturvallisuus

Kaikki tässä työssä aikaisemmin esitetty huomioonottaen voidaan turvallisuuden määrittelyä soveltamalla yhteisöturvallisuus määrittellä toiminnanosalisten tuntemaksi varmuudeksi, joka perustuu riittävään tosiasioiden tuntemiseen. Varmuus liittyy lähtökoh- taisesti toiminnanosalisten *omien* odotusten toteutumiseen, jotka puolestaan ovat odo- tusketjun kautta kytköksissä yhteisön odotusten toteutumiseen. Kokonaistarkastelussa varmuus huomioidaan painotettuna sen suhteen, kuinka merkityksellinen toimin- nanosalisen panostus on verrattuna muihin panostuksiin, ja kuinka herkästi toimin- nanosalinen on valmis muuttamaan panostusta tekemiensä tulkintojen pohjalta.

Yhteisöturvallisuus = tulevaisuuteen kohdistuvien odotusten toteutumiseen liit- tyvä, toiminnanosalisten tuntema panostuksen merkityk- sen ja muutosherkkyden suhteen painotettu varmuus, jo-

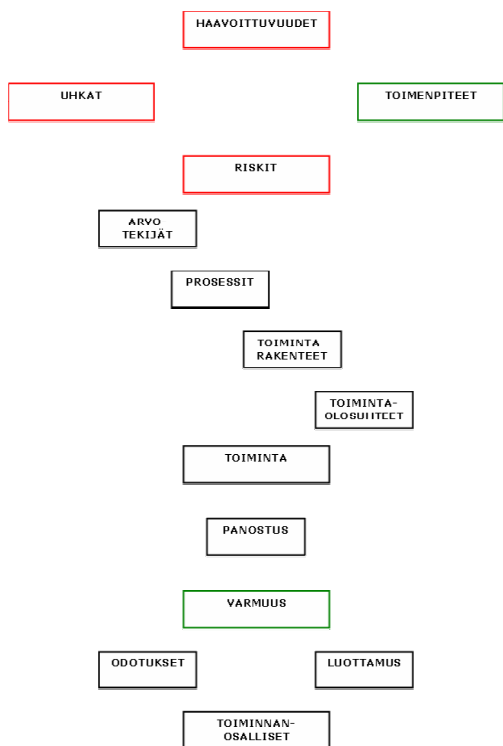
**ka perustuu riittävän todenmukaiseen tulkintaan asiaan
vaikuttavista tekijöistä**

Yhteisöturvallisuuden suhteen pätee sama asia kuin turvallisuudenkin suhteen: ei voida *tietää*, onko varmuuden taustalla riittävän todenmukainen tulkinta. Toiminnanosallisten tunteman varmuuden suhdetta yhteisöturvallisuuteen voidaan ja kannattaa tässäkin tapauksessa pyrkiä arvioimaan, varsinkin koska yhteisöturvallisuus ei ole riippuvainen *täydellisen* todenmukaisesta tulkinnasta.

7 YHTEISÖTURVALLISUUDEN MALLI

Verrattuna aikaisempaan teoriapainotteiseen tarkasteluun, tämän osuuden käsittekuvaukset liikkuvat lähempänä käytännön maailmaa, koska teksti on joiltain osin tarkoitettu myös tekijän organisaation koulutuskäyttöön ja pyritty laatimaan mahdollisimman ymmärrettäväksi. Yhteisöturvallisuuden malli perustuu aikaisemmin tässä työssä esitettyyn teoreettiseen pohjaan, sekä turvallisuusalan yleistietoon. Tästä johtuen lähteitä ei ole mainittu, koska sellaisia ei suoraan mallin osalta ole käytetty.

Yhteisöturvallisuuteen vaikuttavat monenlaiset vuorovaikutteiset tekijät, jotka on esitetty kuviossa 3. Yhteisön toiminnan kannalta oikeanlainen vuorovaikutuksen muoto synnyttää turvallisuutta, joka on määritelmän mukaan tulevaisuuteen kohdistuvien odotusten toteutumiseen liittyvä varmuus, joka perustuu riittävän todenmukaiseen tulkintaan asiaan vaikuttavista tekijöistä. Yhteisön kontekstissa tämä on yhteisöturvallisuutta, joka on määritelmän mukaan tulevaisuuteen kohdistuvien odotusten toteutumiseen liittyvä, toiminnanosallisten tuntema (panostuksen merkityksen ja muutosherkkyiden suhteen painotettu) varmuus, joka perustuu riittävän todenmukaiseen tulkintaan asiaan vaikuttavista tekijöistä.

KUVIO 3. Yhteisöturvallisuuteen vaikuttavat tekijät

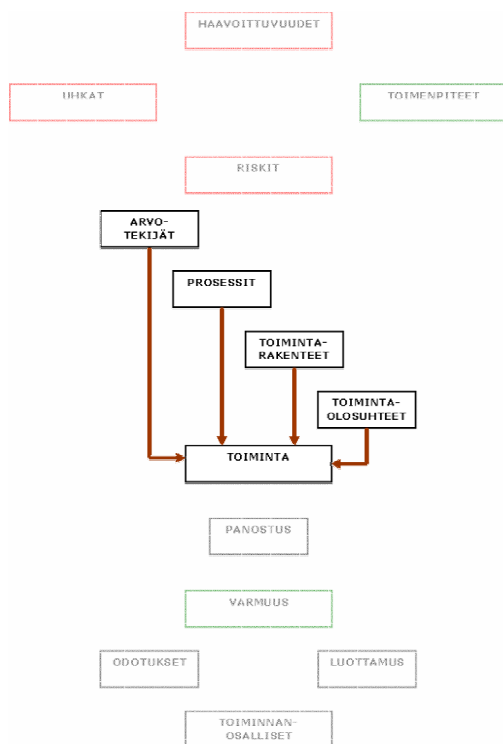
Yhteisöturvallisuuden lähtökohtana on aina yhteisön toiminta, tarkemmin sanottuna toiminnan tavoitteet. Näin ollen myös turvallisuusasioiden hoitamisen pohja-ajatuksena on oltava toiminnan tavoitteiden toteutumisen tukeminen ja varmistaminen. Toimintaan kohdistuvien odotusten voidaan ajatella liittyvän 1) jatkuvuuteen, 2) häiriöttömyyteen, sekä 3) tuloksellisuuteen. Jatkuvuus ja häiriöttömyys tukevat tuloksellisuutta, joka tarkoittaa yksinkertaisesti toiminnan tavoitteiden saavuttamista ja joissain tapauksissa tavoitetason ylläpitämistä.

Turvallisuus - myös yhteisöturvallisuus - muodostuu objektiivisesta ja subjektiivisesta ulottuvuudesta, jotka ovat olemassa samanaikaisesti. Objektiivista kuvataan yhteisöturvallisuuden kontekstissa riskillä, subjektiivinen taas on luonteeltaan odotusten toteutumiseen liittyvää varmuudentunnetta. Objektiivisen ulottuvuuden merkitys on lähinnä teoreettinen; täydelliseen totuuteen ei koskaan päästä, koska turvallisuudessa on viime kädessä kyse tulevaisuuden mahdollisiin toteutumiin liittyvästä asiasta, eikä tulevaisuutta voida tietää ennalta. Näin ollen myös objektiivisen turvallisuuden mittaamiseen pyrkivä menetelmä tuottaa lopulta vain subjektiivisen näkemyksen asiasta.

Riski ymmärretään yhteisöturvallisuuden käsitemaailmassa objektiivisena asiaa koskevana totuutena. Käytännön menetelmillä voidaan riskin määrää arvioida, mutta absoluuttiseen totuuteen ei siis koskaan päästä. Arviointimenetelmillä saatu *käsitys* riskin määrästä sijoittuu käsitemaailmassa varmuuteen, ja on siis luonteeltaan subjektiivisiin tulkintoihin perustava.

7.1 Toiminnantekijät

Yhteisöturvallisuuden kannalta katsottuna toiminta on 1) arvotekijöiden, 2) prosessien, 3) toimintarakenteiden, sekä 4) toimintaolosuhteiden hyödyntämistä tavoitteiden saavuttamiseksi. Arvotekijöitä, prosesseja, toimintarakenteita ja toimintaolosuhteita kutsutaan yhteisesti **toiminnantekijöiksi**. Toiminta on siis toisin sanoen toiminnantekijöiden hyödyntämistä tavoitteiden saavuttamiseksi. Kuviossa 4 on esitetty toiminnantekijöiden yhteys toimintaan.

KUVIO 4. Toiminnantekijät

Yhteisöturvallisuus perustuu pitkälti toiminnantekijöiden suojaamiseen uhkien vaikutuksilta, sekä siihen liittyviä tekijöitä koskeviin tulkintoihin. On muistettava, että ilman toiminnantekijöitä ei ole myöskään toimintaa. Toiminnan mahdollistamiseksi tarvitaan kaikkia neljää toiminnantekijätyyppiä.

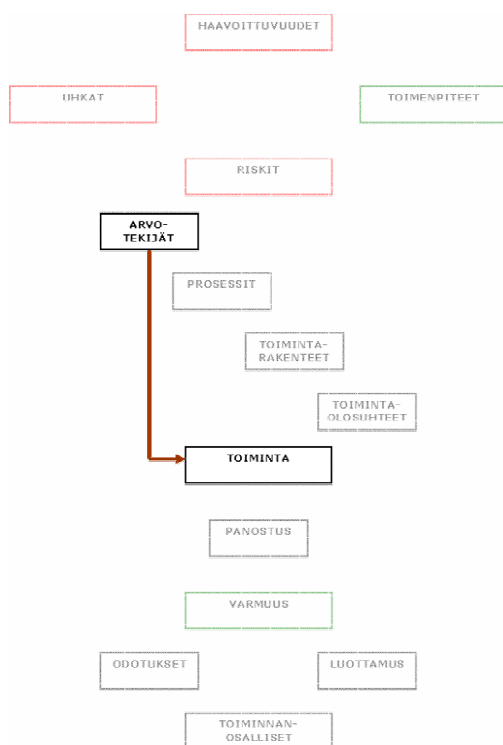
7.1.1 Arvotekijät

Arvotekijät ovat edellytys toiminnalle. Ne ovat luonteeltaan aineellisia tai aineettomia *asioita*, joita tarvitaan toiminnan tavoitteiden saavuttamiseksi. Nimitys arvotekijä viittaa asioihin, jotka ovat "arvokkaita" toiminnan kannalta. Erityyppisten yhteisöjen toiminnan erilaisten tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan erilaisia arvotekijöitä. Tässä esitettävät esimerkit eivät siis ole välttämättä kaikille yhteisöille arvotekijöitä sinänsä.

Arvotekijöitä voivat toiminnan luonteesta riippuen olla esimerkiksi:

- raha tai muu omaisuus
- raaka-aineet
- lopputuotteet

- työvälineet
- toimitilat
- henkilöstö
- avainhenkilöt
- ajoneuvot
- omat viestiyhteydet
- tieto
- julkisuuskuva

KUVIO 5. Arvotekijät

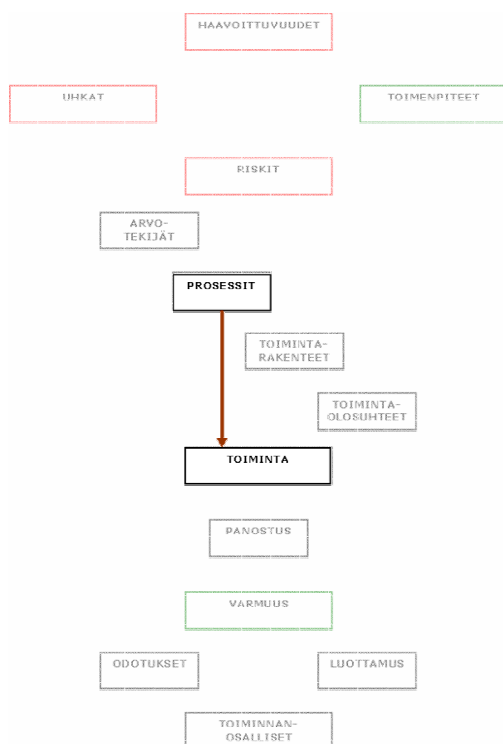
Arvotekijät ovat tavallaan "palapelin palasia", siis aineksia, joista syntyy kokonaisuus. Arvotekijät yksinään ilman muita toiminnantekijöitä eivät palvele toiminnan tavoitteiden saavuttamista, vaan tarvitaan jotain jolla niitä voidaan tässä tarkoituksessa hyödyntää. Kannattaa huomata, että myös oikeanlainen turvallisuustietoisuus voidaan lukea arvotekijäksi.

7.1.2 Prosessit

Prosessit ovat edellytys toiminnalle. Ne ovat *toimintovirtoja*, joita tarvitaan toiminnan tavoitteiden saavuttamiseksi. Erityyppisten yhteisöjen toiminnan erilaisten tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan erilaisia prosesseja. Tässä esitettävät esimerkit eivät siis ole välttämättä kaikkien yhteisöjen toimintaan soveltuvia prosesseja.

Prosesseja voivat olla toiminnan luonteesta riippuen esimerkiksi:

- raaka-aineiden käsittely
- tuotteiden valmistus
- tiedon käsittely
- logistiset prosessit
- henkilöstöön liittyvät toiminnot
- johtamisprosessit

KUVIO 6. Prosessit

Arvotekijät ovat luonteeltaan asioita, jotka eivät kytkeydy toimintaan itsestään, vaan vaativat jotain sellaista, jonka avulla niitä voidaan hyödyntää. Esimerkiksi raaka-aineet eivät muutu tuotteiksi itsestään, vaan tähän tarvitaan prosesseja. Erilaiset projektit luokitellaan tässä yhteydessä toiminnan näkökulmasta prosesseihin kuuluviksi. Toisaalta esimerkiksi henkilöstöllä sinänsä ei tee mitään, jollei ole olemassa työnkuvia, johtosuhteita ja muita tarpeellisia *toimintarakenteita*.

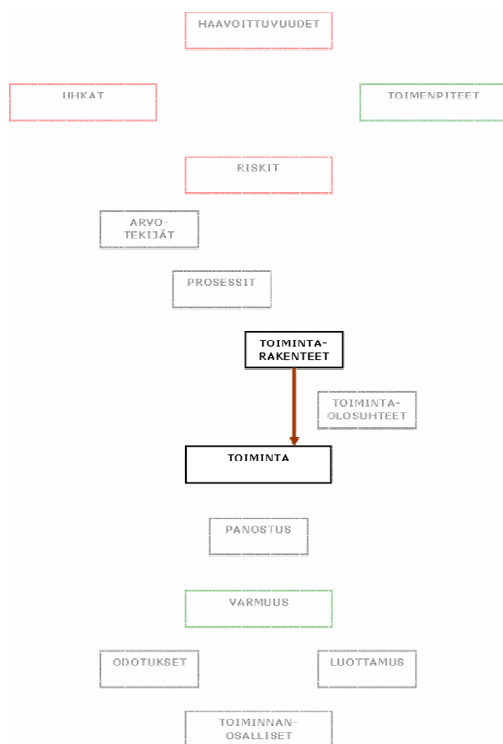
Prosessit liittyvät arvotekijöiden hyödyntämiseen. Prosessien avulla "palapelin palaset" eli arvotekijät sidotaan toimintaa palvelevaksi kokonaisuudeksi; toisin sanoen laitetaan 'liikkeelle' kohti tavoitteiden saavuttamista.

7.1.3 Toimintarakenteet

Toimivat toimintarakenteet ovat edellytys toiminnalle. Ne ovat yhteisön rakenteita, jotka liittyvät arvotekijöiden ja prosessien hyödyntämiseen toiminnan tavoitteiden saavuttamiseksi. Toimintarakenteet voivat 1) olla tarkoituksella asetettuja, tai 2) muodostua itse erinäisistä syistä. Olennaista on se, että tarkoituksella asetetut toimintarakenteet palvelevat tavoitteiden saavuttamista, ja että itse muodostuneet eivät ainakaan haittaa toimintaa. Tämän vuoksi puhutaan toimivista toimintarakenteista.

Toimintarakenteita voivat olla toiminnan luonteesta riippuen esimerkiksi:

- tehtävä- ja vastuujärjestelyt
- toimivaltahierarkia
- riippuvuussuhteet
- tiedonkulkuhierarkia
- sosiaaliset suhteet

KUVIO 7. Toimintarakenteet

Toimintarakenteet muodostuvat toimintaan liittyvien yksilöiden, ryhmien ja toiminnallisten kokonaisuuksien välisistä virallisista ja epävirallisista suhteista ja järjestelyistä. Toimintarakenteet ovat tavallaan "alusta, jolle palapeli kootaan".

7.1.4 Toimintaolosuhteet

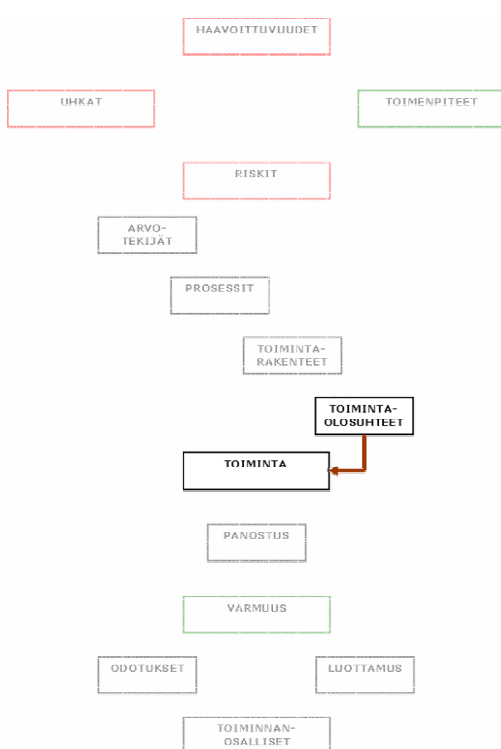
Oikeanlaiset toimintaolosuhteet ovat edellytys toiminnalle. Ne ovat olosuhdetekijöitä, joihin ei voida omalla panostuksella vaikuttaa suoraan, mutta joita tarvitaan toiminnan tavoitteiden saavuttamiseksi. Toimintaolosuhteet ovat toiminnan kannalta ulkoisia tekijöitä, jotka eivät ole sinänsä toiminnasta riippuvaisia. Erityyppisten yhteisöjen toiminnan erilaisten tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan erilaisia toimintaolosuhteita. Tässä esitettävät esimerkit eivät siis ole välttämättä kaikkien yhteisöjen toimintaan tarvittavia toimintaolosuhteita.

Toimintaolosuhteita voivat olla toiminnan luonteesta riippuen esimerkiksi:

- sopivat sääolot
- poliittinen tai taloudellinen vakaus
- toimivat liikenneyhteydet

- toimiva viestiliikenneinfrastruktuuri

Toimintaolosuhteita ei siis suoraan voida panostuksen kautta "hankkia", mutta ne voidaan ehkä valita ja niiden muutoksiin ja vaikutuksiin voidaan ehkä varautua. On myös mahdollista, että tietyillä *toimenpiteillä* toimintaolosuhteisiin voidaan vaikuttaa "kiertotietä". Toimintaolosuhteiden merkitystä voidaan kuvata muiden toiminnantekijöiden kuvauksiin liittyvää palapelivertausta jatkaen: "palapelin kokoaminen ei onnistu pimeässä huoneessa".

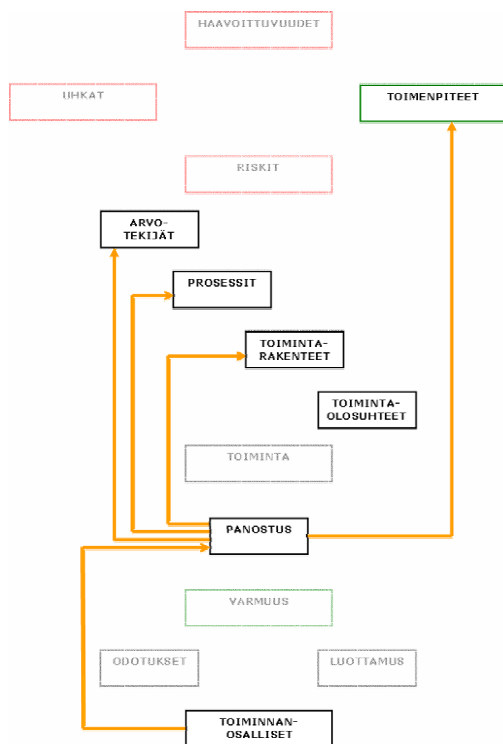

KUVIO 8. Toimintaolosuhteet

On huomattava, että mikäli toimintaolosuhteita voitaisiin "hankkia" suoraan panostuksen avulla, kyseessä ei olisi enää käsitteellisesti toimintaolosuhde vaan jokin muu toiminnantekijä. Jos esimerkiksi viestiliikenneinfrastruktuuri voidaan panostuksen avulla rakentaa ja ennen kaikkea hallita itse, on kyseessä toiminnan kannalta arvotekijä.

7.2 Panostus

Panostus on arvotekijöiden, prosessien ja toimivien toimintarakenteiden käyttöön saamisen ja hyödyntämisen edellytys. Ilman riittävää panostusta näitä toiminnantekijöitä ei saada käyttöön, tai ei voida kunnolla hyödyntää. Toimintaolosuhteet ovat toiminnasta riippumattomia, joten niihin ei voida panostaa sinänsä. Sen sijaan toimenpiteet, joilla voidaan varautua olosuhteiden muutoksiin ja vaikutuksiin, tai pyrkiä vaikuttamaan olosuhteisiin, edellyttävät panostusta. Samoin edellyttävät kaikki muut toimenpiteet, jotka tähtäävät muiden toiminnantekijöiden suojaamiseen tai kokonaisriskin vähentämiseen. Panostus on siis myös turvallisuustoimenpiteiden käyttöön saamisen ja hyödyntämisen edellytys.

KUVIO 9. Panostus

Panostus voi olla rahaa, muuta omaisuutta, työtä, tietoa tai muuta toiminnan kannalta tärkeää, toiminnan osallisten käyttöön antamaa. Työntekijät esimerkiksi panostavat toimintaan työllään, johtajat johtamispanoksellaan, mahdolliset osakkeenomistajat taas rahallisesti. Osakkeenomistajien panostuksen avulla saadaan käyttöön ja voidaan hyödyntää työvoimaa. Henkilöstön työpanostuksella taas esimerkiksi ylläpidetään proses-

seja, johtamispänosuksella taas toimintarakenteita. Ilman toiminnanosallisten pänos-
tusta ei ole toiminnantekijöitä, eikä myöskään toimintaa. Ilman pänostusta ei ole myös-
kään toiminnantekijöitä uhkilta suojaavia toimenpiteitä. Pänostus käsittää *kaiken* sen,
jolla toiminnanosalliset voivat edesauttaa toiminnantekijöiden käyttöön saamista ja nii-
den hyödyntämistä.

7.3 Toiminnanosalliset

Toiminnanosallisia ovat kaikki ne

- 1) joilla on toimintaan liittyviä odotuksia, ja
- 2) jotka ovat pänostaneet tai pänostavat jollain tavalla, ja
- 3) jotka voivat jollain tavalla vaikuttaa pänostuksensa määrään.

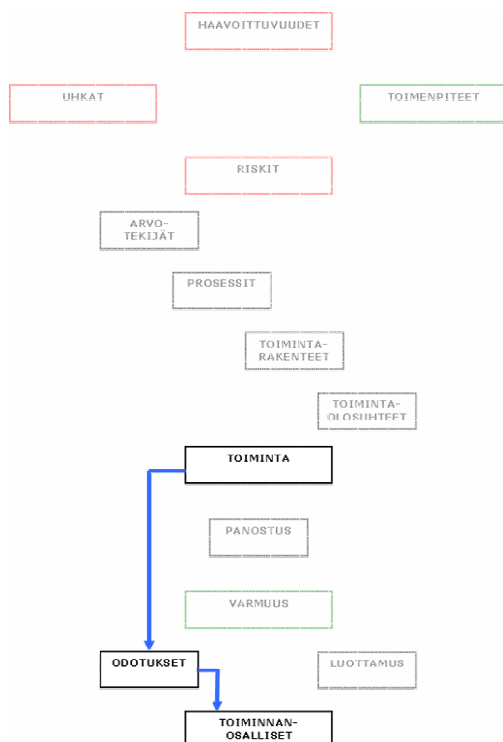
Toiminnanosalliset määrittelevät tai hyväksyvät toiminnan tavoitteet, joiden saavuttami-
seksi he antavat pänostuksensa käytettäväksi. Toiminnanosallisilla on tavoitteiden to-
teutumiseen liittyviä suoria tai epäsuoria odotuksia. Epäsuorat odotukset kuuluvat var-
sinaisista tavoitteista syntyvään odotusketjuun.

Toiminnanosallisia voivat olla esimerkiksi seuraavassa taulukossa esitetyt tahot tai
yksittäiset henkilöt.

TAULUKKO 1. Esimerkkejä toiminnanosallisista

Toiminnanosallinen	Pänostus	Odotukset	Vaikuttavat pänostukseen
kansalaiset	verorahat	julkiset palvelut	demokratian keinot
sijoittajat	omaisuus	tulevat voitot, osingot	lisäämällä tai vähentämäl- lä sijoitustaan
työntekijät	aika ja vaiva	palkka, pysyvä työpaikka	työpaikan säilyttäminen tai vaihtaminen, työtehok- kuuden muutokset
asiakkaat	raha	vastine, esim. palvelu	asiakkuuden säilyttäminen tai lopettaminen
muut sidosryhmät	aika ja vaiva	vastaava hyöty	yhteistyökumppanin säilyt- täminen tai vaihtaminen, yhteistyön tehokkuus

Toiminnanosallinen voi tarkastelun perspektiivistä riippuen tarkoittaa myös yksittäistä henkilöä. Toiminnanosallinen ei tarkoita suoraan samaa kuin sidosryhmä, koska sidosryhmä ei voi loogisesti tarkoittaa yksittäistä henkilöä. Tässä työssä tarkastellaan asiaa lähtökohtaisesti yksilön näkökulmasta.

KUVIO 10. Toiminnanosalliset ja toimintaan liittyvät odotukset

Kuviossa 10 kuvataan toiminnanosallisten toimintaan liittyvien odotusten toteutumista sinisellä täysviivanuolella.

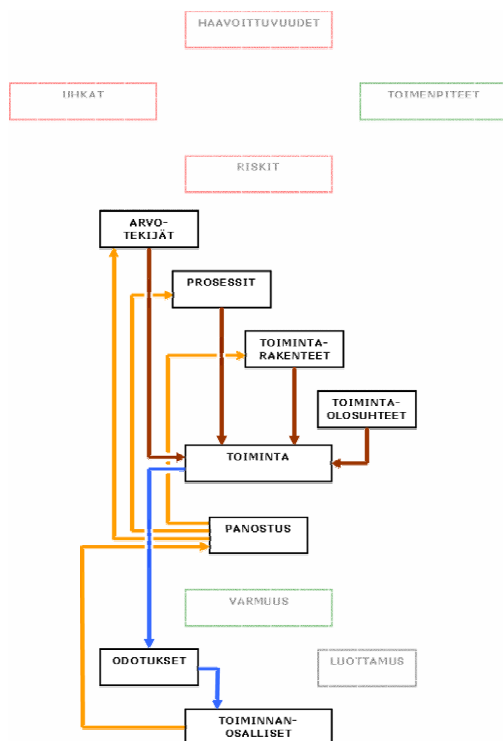
7.4 Toiminta

Toiminta tähtää toiminnanosallisten asettamien tavoitteiden saavuttamiseen. Toiminnanosalliset antavat panostuksensa, jolla saadaan käyttöön ja voidaan hyödyntää eräitä toiminnantekijöitä, eli arvotekijöitä, prosesseja ja toimintarakenteita. Lisäksi toiminnanosallisten panostuksesta sinänsä riippumattomat toimintaolosuhteet vaikuttavat toiminnan tavoitteiden saavuttamiseen. Toiminnanosalliset voivat lisäksi panostaa eri-

laisiin toimenpiteisiin, joilla voidaan suojata arvotekijöitä, prosesseja ja toimintarakenteita, tai varautua toimintaolosuhteiden vaikutuksiin tai pyrkiä muokkaamaan niitä.

Toiminnanosalliset asettavat tai hyväksyvät toiminnan tavoitteet. Toimintaan kohdistuvat odotukset liittyvät joko jatkuvuuteen, häiriöttömyyteen tai tuloksellisuuteen. Jatkuvuus tarkoittaa sitä, että toiminta ei keskeydy, häiriöttömyys taas sitä, että toiminta ei vaikeudu, eikä sen taso häiriinny. Tuloksellisuus viittaa toiminnan tavoitteiden saavuttamiseen. Tavoitteiden määrittely on osa toimintaa, ja voi kuulua esimerkiksi johtamisprosesseihin.

Panostukseensa liittyen toiminnanosallisilla on siis toiminnan tavoitteiden saavuttamiseen liittyviä suoria tai epäsuoria odotuksia. Kuviossa 11 odotuksia sinänsä ei kuvata, vaan niiden toteutumista. Kuviossa ei ole myöskään huomioitu toimenpiteisiin panostamista. Joka tapauksessa kyseessä on tavallaan panos-tuotos -tyyppinen virtaus. Toiminnanosallisten panostus toiminnantekijöihin poikii toiminnan tavoitteiden saavuttamisen kautta siihen liittyvien odotusten toteutumisen.

KUVIO 11. Toiminta

Kuviossa 11 kuvataan toiminnanosallisten panostusta keltaisella täysviivanuolella. Toiminnanosallisten odotusten toteutumista kuvataan sinisellä täysviivanuolella ja toiminnantekijöiden hyödyntämistä tavoitteiden saavuttamiseksi ruskealla täysviivanuolella.

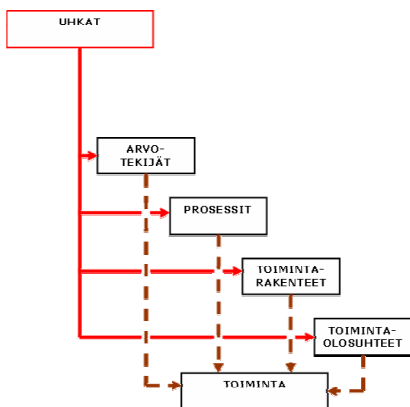
7.4.1 Uhkat

Uhkat ovat toiminnan kannalta kielteisiä asioita, jotka saattavat aiheuttaa toiminnantekijöille vahinkoa tai muulla tavoin estää tai vaikeuttaa niiden hyödyntämisen. Uhkat voivat olla luonteeltaan:

- toiminnan ulkopuolisia tai sisäpuolisia
- ihmisen aiheuttamia tai ihmisestä riippumattomia
- tahallisia tai tahattomia

Uhkia voivat olla esimerkiksi:

- rikollisuus
- terrorismi
- tartuntataudit
- vakoilu
- sääolosuhteiden muutokset
- liikenne
- poliittisen vakauden puute
- erilaiset onnettomuudet

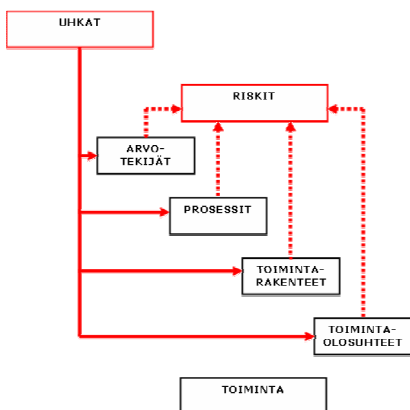

KUVIO 12. Uhkak

Uhkien vaikutusta kuvataan kuviossa 12. Uhkak kohdistuvat toiminnantekijöihin ja tätä vaikutusta kuvataan punaisella täysviivanuolella. Toiminnantekijöiden hyödyntämisen estymistä tai vaikeutumista kuvataan ruskealla katkoviivanuolella.

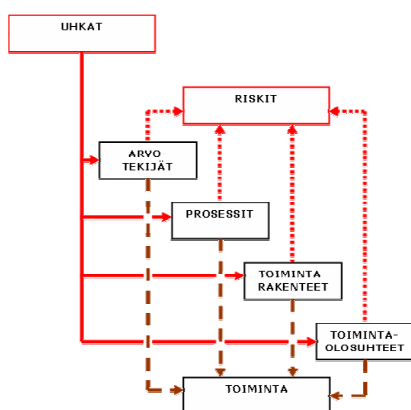
7.4.2 Riskit

Uhkien toteutumiseen ja vaikutuksiin liittyy epävarmuutta, kysehän on asioista, jotka ainoastaan *saattavat* haitata toimintaa. Jotta epävarmuutta voitaisiin käsitellä toiminnan kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla, käytetään työvälineenä käsitettä riski. Riski ymmärretään tässä mallissa uhkien toteutumiseen ja vaikutuksiin liittyvänä absoluuttisena, objektiivisena totuutena. Käytännön elämässä tätä totuutta ei voida koskaan tietää, mutta riskien määrää voidaan pyrkiä kuitenkin arvioimaan erilaisilla menetelmillä. Riski on turvallisuuden (tai turvattomuuden) objektiivisen ulottuvuuden ilmentymä.

KUVIO 13. Riskit

Riskillä mitataan uhkan merkitystä suhteessa toimintaan, toisin sanoen suhteessa toiminnantekijöiden hyödyntämiseen tavoitteiden saavuttamiseksi. Riski on tässä mielessä tavallaan uhkan mittari, joka sisältää tiedon uhkan vuoksi mahdollisesti aiheutuvan kielteisen seurauksen tapahtumisesta ja vaikutuksista. Riskien realisoituminen, eli uhkien toteutuminen estää tai vaikeuttaa toiminnantekijöiden hyödyntämisen. Toimintaan liittyy siis riskejä.

KUVIO 14. Uhkien vaikutus toiminnantekijöiden hyödyntämiseen

Riskit ovat siis mahdollisia haitallisia tapahtumia, joiden haitallisuus ja mahdollisuuden aste tiedetään. Kuvioissa 13 ja 14 kuvataan uhkien riskien määrää lisäävää vaikutusta punaisella pisteviivanuolella. Toiminnantekijöiden hyödyntämisen estymistä tai vaikeutumista kuvataan ruskealla katkoviivanuolella.

7.4.3 Toimenpiteet

Toimenpiteillä suojataan toiminnantekijöitä uhkilta, tai varaudutaan uhkien mahdollisesti aiheuttamiin muutoksiin toimintaolosuhteissa. Tehokkaiden toimenpiteiden vaikutuksesta riskit vähenevät, joka perustuu:

- haitallisen tapahtuman mahdollisuuden asteen vähenemiseen, tai
- haitallisen tapahtuman haitallisuuden asteen vähenemiseen, tai
- molempiin.

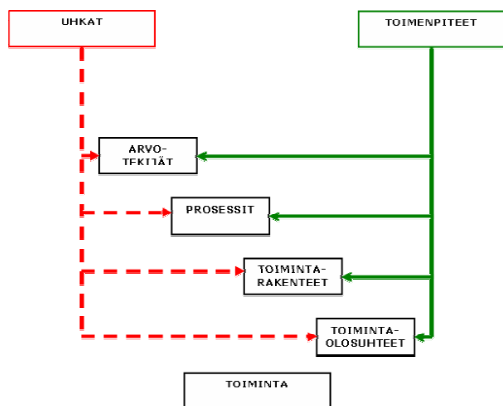
Toiminnantekijöitä suojaavat toimenpiteet voivat olla luonteeltaan:

- toiminnallisia (esim. vartijat, työntekijöiden turvallisuusohjeiden mukainen käyttäytyminen)
- teknisiä (lukot, erilaiset järjestelmät, myös tietotekniset)
- rakenteellisia (ovet, ikkunat, seinät jne.)

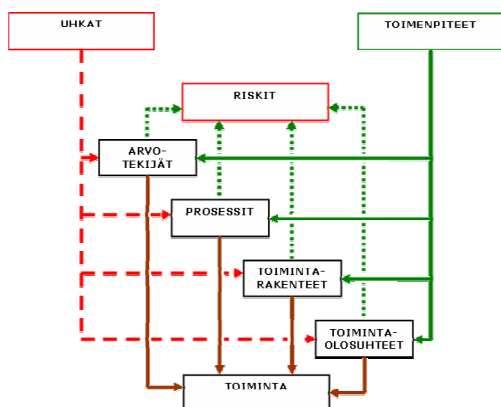
Toimenpiteet voivat olla vaikutukseltaan:

- ennaltaehkäiseviä (turvallisuuskoulutus, tarkastukset, valvonta)
- rajoittavia (alkusammutusvälineiden käyttö)
- jälkeisiä (tutkiminen ja oppiminen)

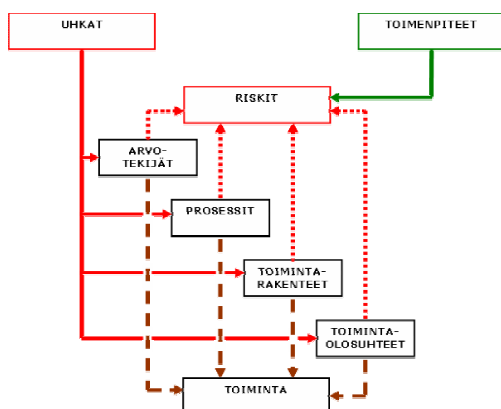
Kuvioissa 15, 16 ja 17 kuvataan toimenpiteiden kohdistumista vihreällä täysviivanuolella. Toimenpiteiden avulla syntyvää torjuvaa vaikutusta uhkiin kuvataan punaisella katkoviivanuolella. Riskien määrää vähentävää vaikutusta kuvataan vihreällä pisteviivanuolella.

KUVIO 15. Toiminnantekijöiden hyödyntämistä edistävät toimenpiteet

KUVIO 16. Toimenpiteiden vaikutus toiminnantekijöiden hyödyntämiseen

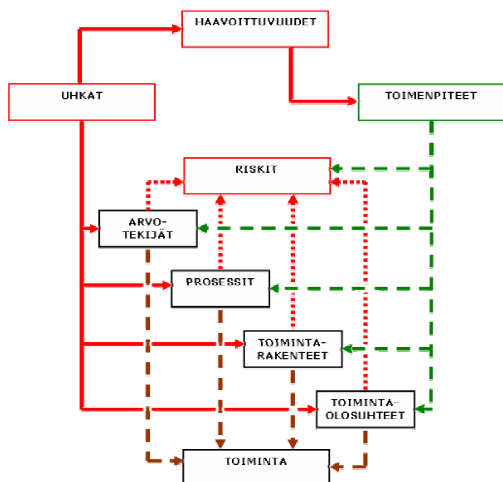
KUVIO 17. Riskeihin kohdistuvat toimenpiteet

Paitsi, että toimenpiteet voidaan kohdistaa suoraan toiminnantekijöihin, niillä voidaan myös vähentää riskien määrää suoraan. Tätä on kuvattu kuviossa 17. Riskien vähentäminen suoraan tapahtuu esimerkiksi vakuuttamalla, eli siirtämällä arvioidut riskit maksum vastaan muiden kannettavaksi. Riskit sinänsä ovat siis edelleen olemassa, mikäli mitään muita toimenpiteitä ei ole käytössä. Näin ollen myös toiminnantekijöiden hyödyntäminen voi käytännössä estyä tai vaikeutua riskien realisoituessa, vaikka vakuutus jollain aikajänteellä kompensoisikin tästä aiheutuvat kielteiset seuraukset.

7.4.4 Haavoittuvuudet

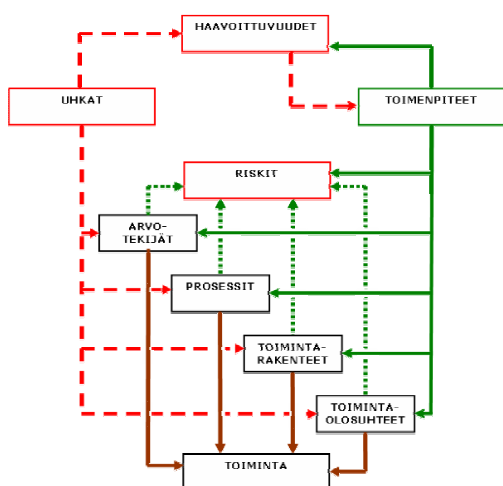
Haavoittuvuudet ovat toimenpiteissä olevia heikkouksia tai suoranaisia aukkoja, jotka haittaavat toiminnantekijöiden suojaamista, tai uhkien mahdollisiin vaikutuksiin varautumista. Uhat tavallaan 'hyödyntävät' haavoittuvuuksia, jonka seurauksena haavoittu-

vuudet siis lisäävät riskejä vähentämällä toimenpiteiden vaikutusta. Vanha sanonta "ketju on yhtä vahva kuin sen heikoin lenkki" kuvaa hyvin haavoittuvuuksien luonnetta.

KUVIO 18. Haavoittuvuudet

Haavoittuvuuksia voidaan korjata toimenpiteiden avulla, jolloin uhkat eivät voi enää hyödyntää niitä. Haavoittuvuuksien korjaaminen vähentää riskejä lisäämällä toimenpiteiden vaikutusta uhkia vastaan.

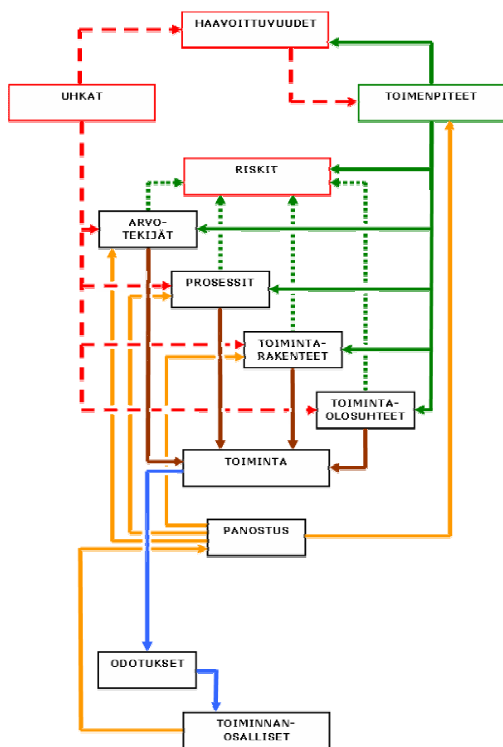
KUVIO 19. Haavoittuvuuksien korjaaminen

Kuvioissa 18 ja 19 haavoittuvuuksien kielteistä vaikutusta toimenpiteiden tehoon kuvataan punaisella täysviivanuolella. Toimenpiteiden korjaavaa vaikutusta kuvataan vihre-

ällä täysviivanuolella ja haavoittuvuuksien korjaavien toimenpiteiden avulla poistunutta vaikutusta punaisella katkoviivanuolella.

7.5 Riskienhallinta

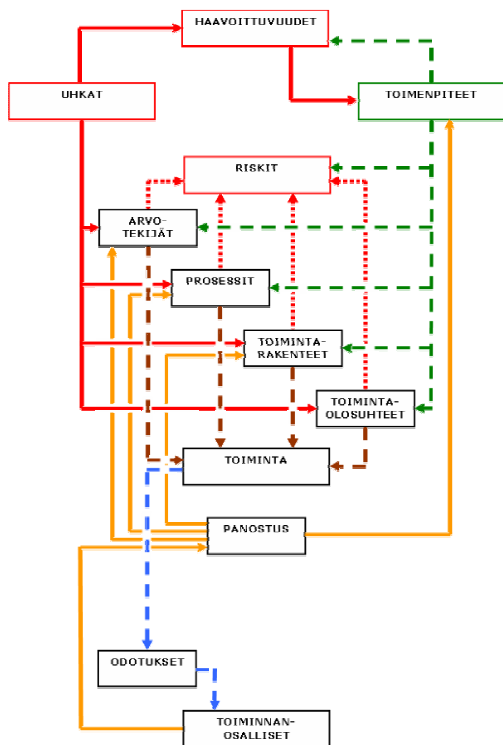
Kun toimenpiteiden teho on riittävä suhteessa uhkiin, voidaan panostuksella käyttöön saatuja toiminnantekijöitä, sekä olemassa olevia toimintaolosuhteita hyödyntää toiminnan tavoitteiden saavuttamiseksi tarkoituksenmukaisella ja tehokkaalla tavalla. Tavoitteiden täyttymistä koskevat toiminnan osallisten odotukset toteutuvat, eikä panostus mene hukkaan. Tällöin voidaan sanoa, että riskienhallinta on onnistunutta. Kuviossa 20 kuvataan tällaista tilannetta.

KUVIO 20. Onnistunut riskienhallinta

Mikäli toimenpiteet ovat tehottomia suhteessa uhkiin, joko siksi, että ne eivät lähtökohdaisesti riitä uhkilta suojautumiseen tai siksi, että toimenpiteiden haavoittuvuudet tekevät ne tyhjiksi, toiminnantekijöiden hyödyntäminen tavoitteiden saavuttamiseksi estyy tai vaikeutuu. Toimintaan kohdistuvat toiminnan osallisten odotukset eivät toteudu, eikä

panostukselle saada katetta. Kuviossa 21 kuvataan epäonnistunutta riskienhallintaa. Kuviossa odotusten toteutumattomuutta kuvataan sinisellä katkoviivanuolella.

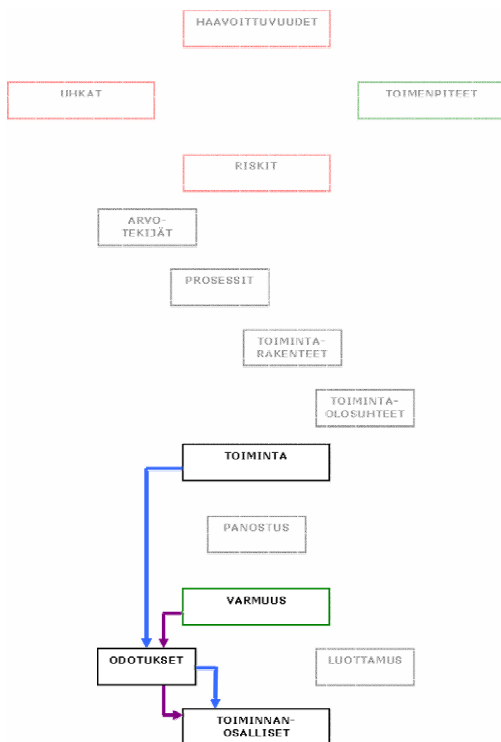

KUVIO 21. Epäonnistunut riskienhallinta

On huomattava, että kuvioissa esitetyt tilanteet ovat teoreettisia. Ne nimittäin edellyttäsivät, että riskit - eli uhkien todellinen toteutuminen ja todelliset vaikutukset - tiedettäisiin. Käytännössä tätä koskevaa todellisuutta ei kuitenkaan voida *tietää*, vaan ainoastaan pyrkiä arvioimaan. Tämä tarkoittaa sitä, että riskienhallinnan onnistumistakin voidaan arvioida, mutta sitä ei voida tietää. Pitää muistaa, että riskienhallinta on vain toinen puoli turvallisuudenhallinnan kokonaisuudesta.

7.6 Varmuus

Panostaakseen toimintaan toiminnanosalaiset tarvitsevat varmuutta tavoitteiden saavuttamista koskevien odotusten toteutumisen suhteen. Kuviossa 22 kuvataan varmuutta violetilla täysviivanuolella.

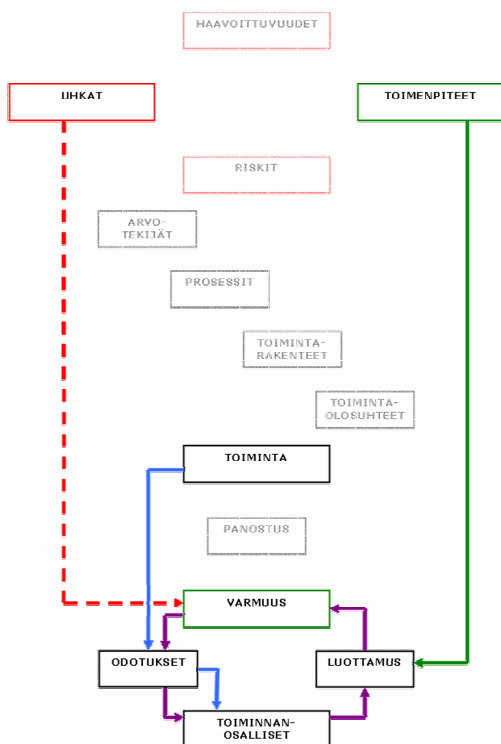

KUVIO 22. Toimintaan liittyvät odotukset ja varmuus

Varmuus on toiminnan osallisten tulevaisuuden toteutumia koskeva tunne, eikä ole sinänsä kytköksissä itse odotusten konkreettiseen toteutumiseen. Varmuus perustuu *käsitykseen* odotusten toteutumisesta. Yhteisöturvallisuuden käsitemaailmassa varmuus voi olla myös epävarmuutta, eikä täydelliseen varmuuteen yleensä päästäkään, vaikka kysymys on subjektiivisesta näkemyksestä. Olennaista on se, että varmuutta on *riittävästi*, ja että se perustuu riittävän todenmukaisiin tulkintoihin asiaan liittyvistä tekijöistä.

7.6.1 Varmuus ja uhat

Toiminnan osalliset tekevät tulkintoja toimintaan vaikuttavien tekijöiden luonteesta. Uhat ovat yksi tällainen tekijä. Erilaiset uhat - siis niistä tehdyt tulkinnat - voivat vähentää toiminnan osallisten varmuutta odotusten toteutumisen suhteen, vaikka uhkiksi koetut asiat eivät sinänsä varsinaista toteutumista haittaisikaan.

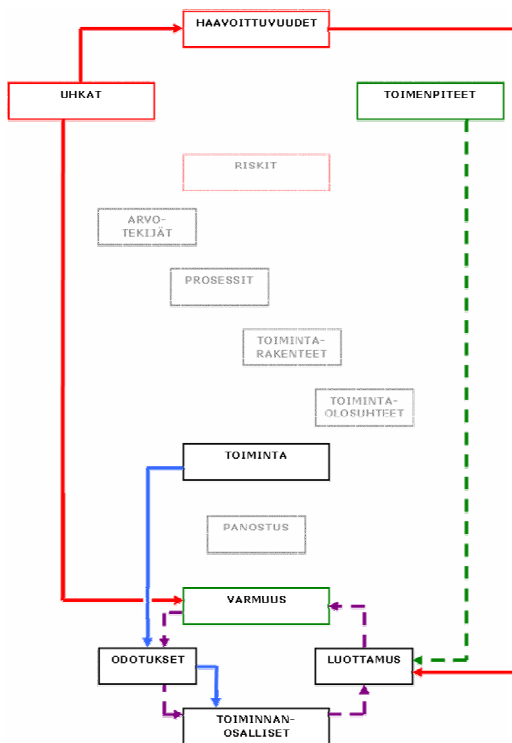

KUVIO 24. Uskottavien toimenpiteiden vaikutus varmuuteen

Toimenpiteitä kohtaan tunnettu luottamus lisää toiminnan osallisten varmuutta odotusten toteutumisen suhteen, koska uskottavien toimenpiteiden ansiosta uhkiin katsottujen asioiden ei koeta enää vaikuttavan odotusten toteutumiseen. Luottamuksen vaikutusta varmuuden syntymiseen tai lisääntymiseen kuvataan kuviossa 24 violetilla täysviivanuolella. Uhkien vaikutuksen koettua kumoutumista kuvataan punaisella katkoviivanuolella.

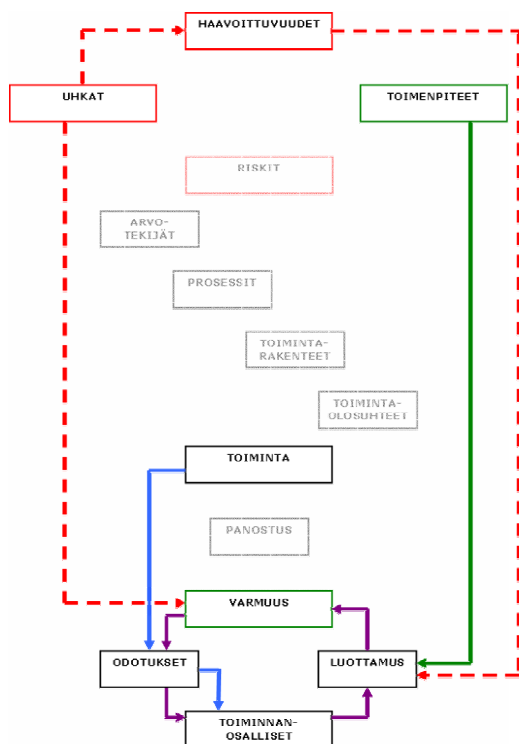
7.6.3 Varmuus ja haavoittuvuudet

Toiminnan osalliset tekevät tulkintoja toimintaan vaikuttavien tekijöiden luonteesta. Toimenpiteet ja niiden haavoittuvuudet ovat tällaisia tekijöitä. Toimenpiteiden tehokkuudesta tehdyt myönteiset tulkinnat lisäävät toiminnan osallisten luottamusta toimenpiteitä kohtaan. Toisaalta tulkinnat, joiden mukaan toimenpiteissä on haavoittuvuuksia, vähentävät toimenpiteitä kohtaan tunnettua luottamusta. Tällaista tulkintaa kuvataan kuviossa 25 punaisella täysviivanuolella. Koetut haavoittuvuudet tosin sanoen syövät toimenpiteiden uskottavuutta, jota kuvataan tässä tapauksessa vihreällä katkoviivanuolella. Tämän seurauksena odotusten toteutumisen suhteen tunnettu varmuus vähenee.

KUVIO 25. Koettujen haavoittuvuuksien vaikutus toimenpiteiden uskottavuuteen ja varmuuteen

Mikäli toimenpiteiden koetaan estävän tai korjaavan haavoittuvuuksia, koetaan ne uskottavina ja siis luottamusta herättävinä. Luottamus toimenpiteiden tehokkuuteen ja haavoittuvuuksien vaikutusten ehkäisemisessä synnyttää tai lisää toiminnanosalisten varmuutta odotusten toteutumisen suhteen. Kuviossa 26 kuvataan tätä vaikutusta jälleen vihreällä täysviivanuolella toimenpiteiden osalta ja punaisella katkoviivanuolella uhkien ja haavoittuvuuksien osalta.

KUVIO 26. Uskottavien toimenpiteiden vaikutus varmuuteen

On huomattava, että odotusten konkreettinen toteutuminen ei ole *suoraan* sidoksissa asiaa koskeviin toiminnan osallisten tulkintoihin uhkista, haavoittuvuuksista ja toimenpiteiden tehokkuudesta. Tätä kuvataan kuvioissa 25 ja 26 sinisellä täysviivanuolella. Kysymys on siis vain asiaa koskevasta näkemyksestä, joka voi perustua yhtä hyvin niin todenmukaiseen, kuin virheelliseenkin tietoon tai tiedon puutteeseen.

Oikeanlaiset tulkinnat syntyvät vain oikeanlaisen ja riittävän tiedon varassa. Tämän vuoksi toiminnan osallisten *turvallisuustietoisuus* on tärkeä tekijä yhteisön toiminnassa. Varmuudenhallinnalla pyritään vaikuttamaan toiminnan osallisten turvallisuustietoisuuteen siten, että se perustuu riittävän todenmukaisiin tulkintoihin asiaan vaikuttavista tekijöistä. Kyseessä ei ole kirjoitusvirhe - ei siis puhuta epävarmuudenhallinnasta - vaan toiminnan osallisten varmuutta on pyrittävä hallitsemaan "molemmista suunnista"; liiallinen varmuus on toiminnan kannalta yhtä huono asia kuin riittävän varmuuden puute. Varmuudenhallinnan päämääränä on pitää varmuus oikeassa suhteessa asiaan vaikuttaviin tekijöihin nähden.

Kaiken kaikkiaan voidaan sanoa, että uskottavat toimenpiteet lisäävät toiminnan osallisten varmuutta odotusten toteutumisen suhteen, koetuista uhkista huolimatta.

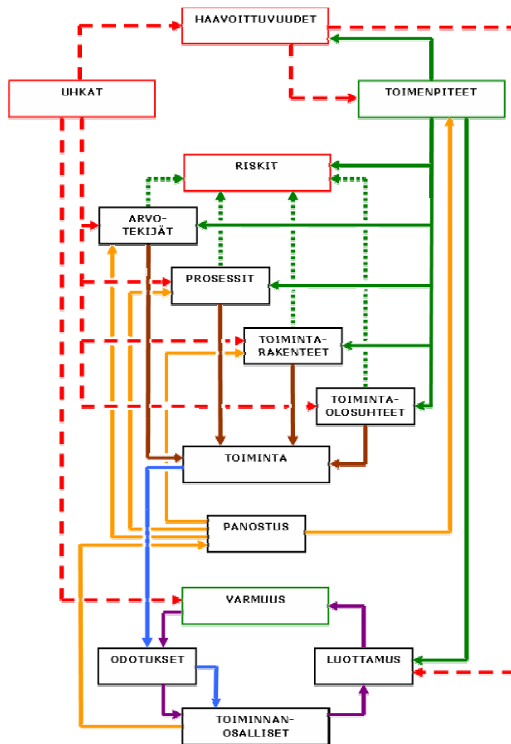
7.7 Turvallisuudenhallinta

Turvallisuus on määritelmän mukaan tulevaisuuteen kohdistuvien odotusten toteutumiseen liittyvä varmuus, joka perustuu riittävän todenmukaiseen tulkintaan asiaan vaikuttavista tekijöistä. Todellisuutta liikaa vastaamattomiin tulkintoihin perustuva varmuus ei siis ole turvallisuutta. Myöskään riittävän todenmukaisiin tulkintoihin liittyvä varmuuden puute ei ole turvallisuutta. Turvallisuutta on ainoastaan varmuus, joka perustuu toiminnan tavoitteiden toteutumisen kannalta riittävään näkemykseen todellisuudesta.

Jonkinlaiseksi filosofiseksi ongelmaksi muodostuu se, että kysymys on tulevaisuuden mahdollisiin toteutumiin liittyvästä asiasta, eikä tulevaisuutta - eikä näin ollen todellisuutta - voida absoluuttisesti tietää. Asiaa voidaan korkeintaan arvioida ja näin pyrkiä saavuttamaan toiminnan kannalta riittävä varmuus. Missä määrin tämä perustuu riittävän todenmukaisiin näkemyksiin, on siis ehkä arvioitavissa, mutta ei absoluuttisesti tiedettävissä. Koska ei voida tietää tulevaisuutta, ei voida myöskään tietää mikä on riittävän todenmukainen. "Riittävän todenmukainen" on turvallisuuden objektiiviseen ulottuvuuteen kuuluva asia, jota voidaan vain pyrkiä arvioimaan.

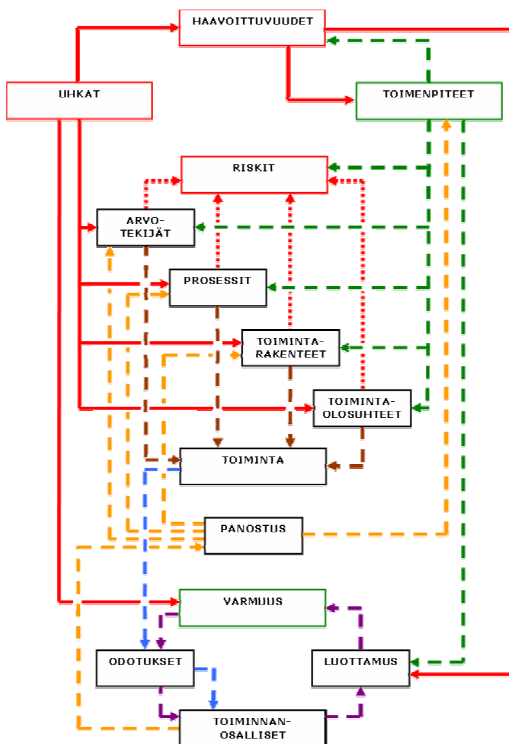
Yhteisön toiminnan kannalta olennaista on nimenomaan sellainen riittävän todenmukaiseen tulkintaan perustuva varmuus, joka takaa 1) toiminnan osallisten panostuksen ja 2) uhkien vaikutuksen torjumisen. Turvallisuudenhallinnalla pyritään kohti turvallisuutta, mutta ei voida siis absoluuttisesti tietää, saavutetaanko sitä.

Kuvioissa 27-30 kuvataan neljä eri skenaariota liittyen 1) uhkien todellisiin vaikutuksiin ja toimenpiteiden todelliseen tehokkuuteen, sekä 2) näitä koskevien tulkintojen pohjalta muodostuneeseen odotusten toteutumista koskevaan varmuuteen.

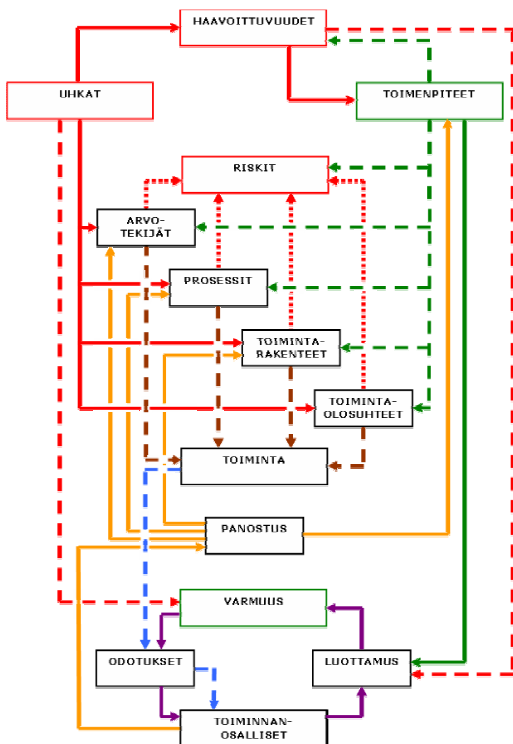
KUVIO 27. Onnistunut turvallisuudenhallinta

Kuviossa 27 uhkien todelliset vaikutukset ja toimenpiteiden todellinen tehokkuus vastaavat niistä tehtyjä tulkintoja, jolloin odotusten toteutumiseen liittyvä varmuus pohjautuu riittävän todenmukaiseen tulkintaan. Tästä johtuen toiminnan osalliset panostavat toiminnantekijöihin, joiden hyödyntäminen ei häiriinny tai esty. Seurauksena toiminnan osallisten odotukset toteutuvat. Turvallisuudenhallinta, joka käsittää siis riskienhallinnan ja toiminnan osallisiin liittyvän varmuudenhallinnan, on onnistunut.

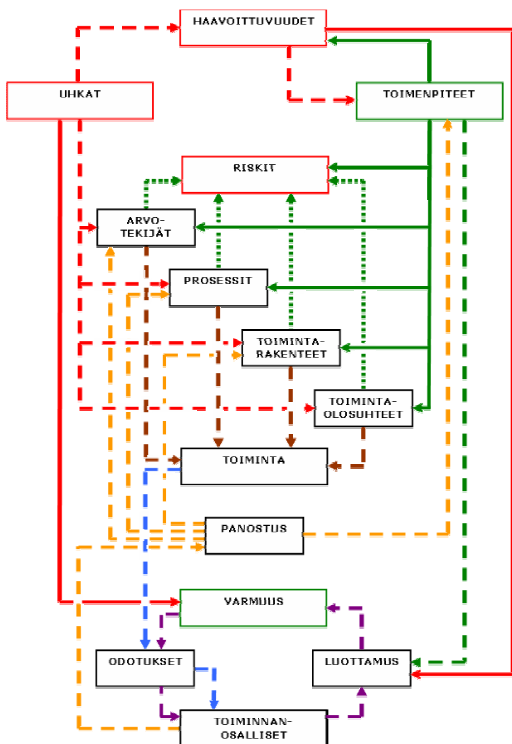
KUVIO 28. Tehokkaiden ja uskottavien toimenpiteiden puutteen vuoksi epäonnistunut turvallisuudenhallinta

Kuviossa 28 uhkien todelliset vaikutukset ja olemassa olevien toimenpiteiden tehottomuus ovat riittävän realistisesti tiedossa, eikä suunniteltujen tai ylipäättään mahdollisten toimenpiteiden nähdä tehoavan uhkiin, jonka vuoksi niihin ei myöskään panosteta. Tämän seurauksena odotusten toteutumiseen liittyvä varmuus vähenee tai katoaa kokonaan, eivätkä toiminnan osalliset halua panostaa toiminnantekijöiden hyödyntämiseen, koska kokevat sen turhaksi. Näin ollen odotukset eivät myöskään todellisuudessa toteudu, koska toiminnantekijöiden hyödyntäminen estyy tai vaikeutuu panostuksen puutteen vuoksi. Viime kädessä kyse on siis tehokkaiden ja uskottavien toimenpidevaihtoehtojen puutteesta. Turvallisuudenhallinta on epäonnistunut.

KUVIO 29. Uhkia ja tehottomia toimenpiteitä koskevan virheellisen tulkinnan vuoksi epäonnistunut turvallisuushallinta

Kuviossa 29 uhkien todelliset vaikutukset ja toimenpiteiden todellinen tehokkuus eivät ole riittävän realistisesti tiedossa. Niistä tehty tulkinnat ovat ruusuisempia kuin todellisuus, jossa toimenpiteet eivät vastaa uhkien vaikutuksiin. Väärien tulkintojen vuoksi toiminnan osallisilla on kuitenkin odotusten toteutumiseen liittyvää varmuutta, jonka vuoksi he haluavat panostaa toiminnantekijöihin ja tehottomien toimenpiteiden ylläpitämiseen. Uhkien todellisten vaikutusten vuoksi toiminnantekijöiden hyödyntäminen kuitenkin vaikeutuu tai estyy, eivätkä toiminnan osallisten odotukset toteudu. Turvallisuushallinta on epäonnistunut ja panostus menee hukkaan. Kyse on virheellisiin tai riittämättömiin tietoihin perustuvista tulkinnoista.

KUVIO 30. Uhkia ja tehokkaita toimenpiteitä koskevan virheellisen tulkinnan vuoksi epäonnistunut turvallisuudenhallinta

Kuviossa 30 uhkien todelliset vaikutukset ja olemassa olevien tai suunniteltujen toimenpiteiden todellinen tehokkuus eivät ole riittävän realistisesti tiedossa. Niistä tehdyt tulkinnat ovat synkempiä kuin todellisuus, jossa toimenpiteet vastaavat hyvin uhkien vaikutuksiin. Väärien tulkintojen vuoksi toiminnan osallisilla ei ole odotusten toteutumiseen liittyvää riittävää varmuutta, eivätkä he halua enää panostaa toiminnantekijöihin tai turhiksi kokemiansa toimenpiteiden ylläpitämiseen. Näin ollen toiminnantekijöiden hyödyntäminen vaikeutuu tai estyy panostuksen puutteen vuoksi, eivätkä toiminnan osallisten odotukset toteudu. Turvallisuudenhallinta on epäonnistunut. Kyse on virheellisiin tai riittämättömiin tietoihin perustuvista tulkinnoista.

8 YHTEENVETO

Yhteisön toiminnan ja viime kädessä olemassaolon kannalta on olennaista, että toiminnan osallisten uhkia ja toimenpiteitä koskevat näkemykset ovat riittävän lähellä todellista asioiden tilaa. Virheellisiin näkemyksiin perustuvat päätökset saattavat olla varsinaisten uhkien sijasta toimintaa häiritsevää tai jopa lamauttava tekijä. Näin ollen toiminnan tavoitteiden saavuttaminen varmistetaan hallitsemalla sekä tosiasialliset riskit, että niitä koskevat toiminnan osallisten näkemykset. Riittävä ja kattava turvallisuustietoisuus on yhteisön kannalta toiminnantekijä, joka edesauttaa yksilöiden oikeanlaisen käyttäytymisen kautta toiminnan tavoitteiden saavuttamista.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli esittää yhteisöturvallisuuden teoreettinen malli, jota voidaan käyttää yleisluonteisuutensa vuoksi erilaisissa yhteisöissä, riippumatta toiminnan luonteesta. Tavoitteen saavuttamiseksi määriteltiin sovellettava käsitteistö ja käsitteiden väliset yhteydet. Tavoitteena oli löytää turvallisuuteen liittyville käsitteille yleispätevät määritelmät yhteisön toiminnan näkökulmasta. Mallia kuvailevassa osuudessa pyrittiin kuvaamaan malli mahdollisimman yksinkertaisesti ja ymmärrettävällä tavalla. Työn jaottelun teoreettista pohjaa rakentavaan ja mallia kuvaavaan osuuteen toivottiin mahdollistavan lukijalle erinäisiä ahaa-elämyksiä.

Suoritettujen vertaisarviointien perusteella voidaan sanoa, että mallin ymmärrettävyyden tavoite on saavutettu niin hyvin kuin on ylipäätään mahdollista. Samoin voidaan todeta mallin yleisluonteisuuden ja käsitteiden yleispätevyyden osalta. Mallin käyttökelpoisuudesta ei sen sijaan voida tässä vaiheessa esittää kuin arvailuja tai asiantuntemukseen perustuvia näkemyksiä. Esitettyjen arvioiden mukaan malli kuitenkin lienee sekä käyttökelpoinen, että hyödyllinen.

Yhteisöturvallisuuden malli ja sen teoreettinen perusta muodostanevat hyvän lähtökohdan kaikenlaisten yhteisöjen turvallisuudenhallinnalle, joka siis pitää sisällään sekä riskienhallinnan, että varmuudenhallinnan. Kuinka hyvästä mallista lopulta on kysymys, selviää vasta kun sitä on käytännössä sovellettu turvallisuusasioiden hoitamisen pohjana. Toivottavaa olisi, että työssä esitetyistä asioista, niiden toimivuudesta ja hyödyllisyydestä käytäisiin jatkossa keskustelua suomalaisilla turvallisuusalan foorumeilla.

Yhteisöturvallisuuden mallin hyödyntäminen käytännön toiminnassa vaatii, paitsi mallin teoreettisen pohjan omaksumista, myös sopivien mittarien käyttämistä riskien ja toi-

minnanosallisten varmuuden arvioinnissa. Riskiarvioinnin menetelmiä on jo olemassa runsaasti, mutta varmuusarviointimenetelmien kehittäminen ja niiden sovittaminen yhteen kokonaisuuden kanssa vaatii vielä työtä. Ylipäätään yhteisöturvallisuuden mallin soveltaminen vaatii aikaisempaa kokonaisvaltaisempia menetelmiä turvallisuuteen liittyvien tekijöiden tunnistamiseksi, vaikutusten arvioimiseksi ja toimenpiteiden löytämiseksi.

Tekijän seuraavaksi suunniteltu aiheeseen liittyvä työ käsittelee yhteisöturvallisuuden mallinnusta matemaattisin menetelmin. Tämä tulee epäilemättä osaltaan tarkentamaan yhteisöturvallisuuteen vaikuttavien tekijöiden välisiä suhteita ja niiden merkitystä kokonaisuuden kannalta.

Kaiken kaikkiaan olisi toivottavaa, että tässä työssä esitetyt asiat innostaisivat kehittämään ja kokeilemaan yhteisöturvallisuuden mallin soveltamisprosessia. Tällaisen prosessin kuvaus on jätetty tarkoituksella tämän työn aihepiirin ulkopuolelle, koska nyt kyseessä on yleisluonteisen, teoreettiseen pohjaan rakentuvan mallin esittäminen. Soveltamis- tai jalkauttamisprosessin osalta liikutaan huomattavasti lähempänä käytäntöä ja toteuttamistapa riippuu suuresti kunkin yhteisön omasta toimintakulttuurista. Näin ollen yleisen prosessikuvauksen laatiminen soveltunee esimerkiksi kokonaan erillisen opinnäytetyön aiheeksi.

LÄHTEET

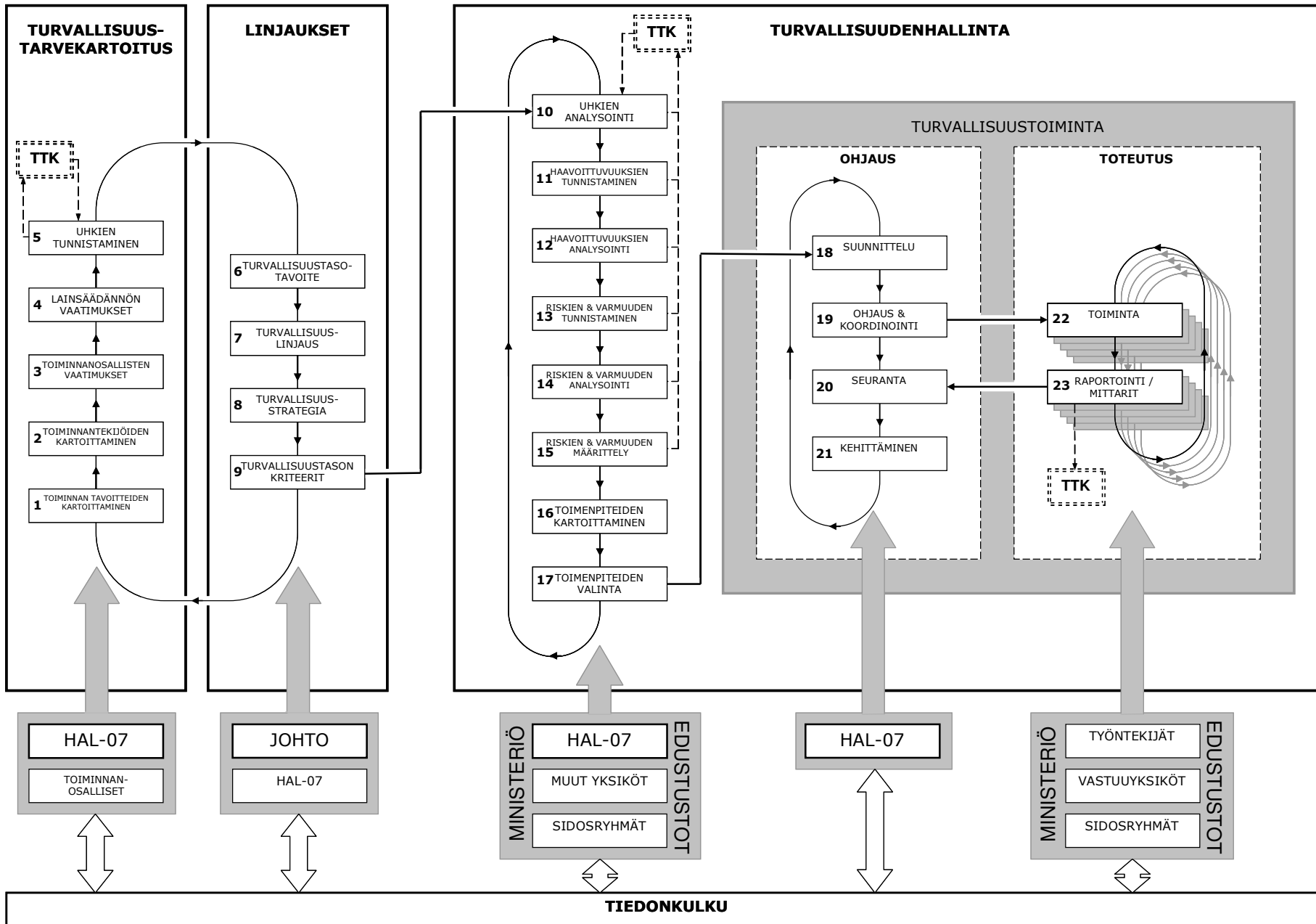
- George, J. & Jones, G. 1999. Understanding and Managing Organizational Behaviour. 2. painos. Addison-Wesley.
- Giddens, A. 1990. The Consequences of Modernity. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. 2001. Sociology. 4. painos. Cambridge: Polity Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2001. Tutki ja kirjoita. 6. - 7. painos. Helsinki: Tammi.
- Hynynen, M. 2003. Vertaisarviointi arvioitavana. Finnanest 2, 125-126.
- Kamppinen, M., Raivola, P., Jokinen, P. & Karlsson, H. 1995. Riskit yhteiskunnassa - maallikot ja asiantuntijat päätösten tekijöinä. Gaudeamus.
- Karvinen, E. 1996. Rikosten suunnittelu ja kiinnijäämisriski. Poliisin oppikirjasarja 7/96. Helsinki: Edita.
- Koskela, M. 1995. Kansantalous tutuksi. Porvoo: WSOY.
- Laurea-ammattikorkeakoulun opinnäytetyöohjeisto 2003. Laurea-ammattikorkeakoulu. Vantaa.
- Maslow, A. 1943. A Theory of Human Motivation. Teoksessa Goble, F. 1970. The Third Force: The Psychology of Abraham Maslow. Maurice Basset Publishing, 221-250.
- Niemelä, P. & Lahikainen, A. (toim.) 2000. Inhimillinen turvallisuus. Tampere: Vastapaino.
- Paloheimo, H. & Wiberg, M. 1997. Poliitiikan perusteet. Porvoo: WSOY.
- Pentti, V. 2003. Turvallinen yhteisö - turvattu yksilö – turvallisuutta kasvatuksen ja yhteiskuntapolitiikan keinoin. Helsinki: Yliopistopaino.
- Ryynänen, U. 2000. Terveys ja turvallisuus. Teoksessa Niemelä, P. & Lahikainen, A. (toim.) 2000. Inhimillinen turvallisuus. Tampere: Vastapaino, 41-60.
- Sulkunen, P. 1999. Johdatus sosiologiaan - käsitteitä ja näkökulmia. 2. painos. Porvoo: WSOY.
- Vanhala, S., Laukkanen, M. & Koskinen, A. 2002. Liiketoiminta ja johtaminen. 3. painos. KY-palvelu.
- Vaughan, E. 1997. Risk Management. New York: John Wiley & Sons.

KUVIOT JA TAULUKOT

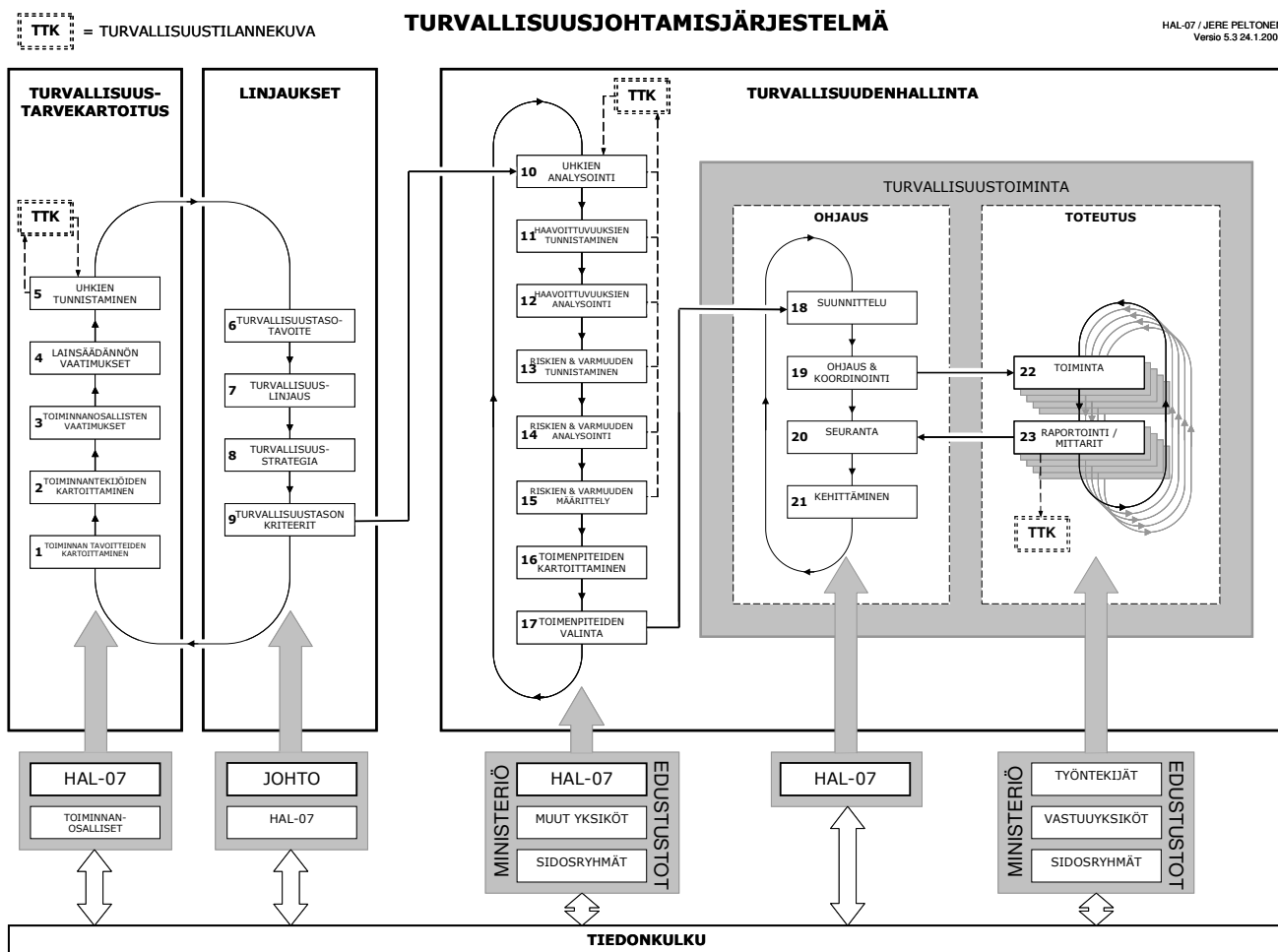
KUVIO 1. Maslowin tarvehierarkia	17
KUVIO 2. Alderferin tarvehierarkia	18
KUVIO 3. Yhteisöturvallisuuteen vaikuttavat tekijät	35
KUVIO 4. Toiminnantekijät	37
KUVIO 5. Arvotekijät	38
KUVIO 6. Prosessit	39
KUVIO 7. Toimintarakenteet	41
KUVIO 8. Toimintaolosuhteet	42
KUVIO 9. Panostus	43
KUVIO 10. Toiminnanosalliset ja toimintaan liittyvät odotukset	45
KUVIO 11. Toiminta	46
KUVIO 12. Uhkat	48
KUVIO 13. Riskit	48
KUVIO 14. Uhkien vaikutus toiminnantekijöiden hyödyntämiseen	49
KUVIO 15. Toiminnantekijöiden hyödyntämistä edistävät toimenpiteet	50
KUVIO 16. Toimenpiteiden vaikutus toiminnantekijöiden hyödyntämiseen	51
KUVIO 17. Riskeihin kohdistuvat toimenpiteet	51
KUVIO 18. Haavoittuvuudet	52
KUVIO 19. Haavoittuvuuksien korjaaminen	52
KUVIO 20. Onnistunut riskienhallinta	53
KUVIO 21. Epäonnistunut riskienhallinta	54
KUVIO 22. Toimintaan liittyvät odotukset ja varmuus	55
KUVIO 23. Koettujen uhkien vaikutus varmuuteen	56
KUVIO 24. Uskottavien toimenpiteiden vaikutus varmuuteen	57
KUVIO 25. Koettujen haavoittuvuuksien vaikutus toimenpiteiden uskottavuuteen ja varmuuteen	58
KUVIO 26. Uskottavien toimenpiteiden vaikutus varmuuteen	59
KUVIO 27. Onnistunut turvallisuudenhallinta	61
KUVIO 28. Tehokkaiden ja uskottavien toimenpiteiden puutteen vuoksi epäonnistunut turvallisuudenhallinta	62
KUVIO 29. Uhkia ja tehottomia toimenpiteitä koskevan virheellisen tulkinnan vuoksi epäonnistunut turvallisuudenhallinta	63
KUVIO 30. Uhkia ja tehokkaita toimenpiteitä koskevan virheellisen tulkinnan vuoksi epäonnistunut turvallisuudenhallinta	64
TAULUKKO 1. Esimerkkejä toiminnanosallisista	44

LIITTEET

LIITE 1: Turvallisuusjohtamisjärjestelmä.....	70
LIITE 2: Yhteisöturvallisuuden sanasto	85

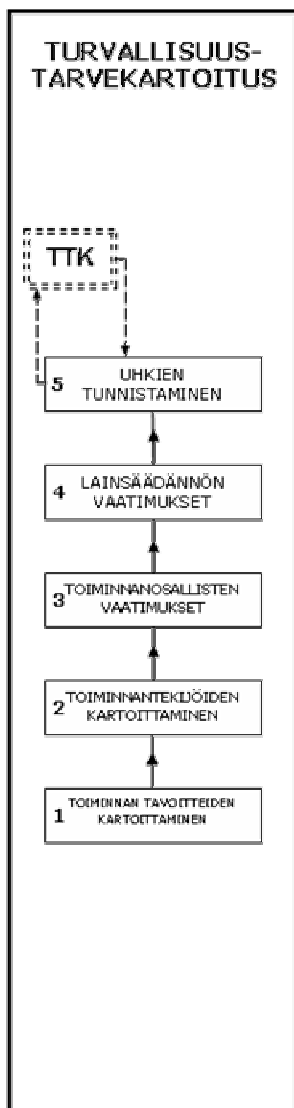

LIITE 1: Turvallisuusjohtamisjärjestelmä

Turvallisuusjohtaminen on yksinkertaisesti sanottuna tapa huolehtia järjestelmällisesti turvallisuusasioiden huomioon ottamisesta ja hoitamisesta organisaation *normaalin johtamisen yhteydessä*. Itse asiassa ei ole edes olemassa varsinaista "turvallisuusjohtamista" minkäänlaisena organisaation normaalista johtamisesta irrallaan olevana elementtinä. Termi on syntynyt turvallisuusalan ammattilaisten käyttöön kuvaamaan sitä kaikkea, jota tarvitaan, jotta organisaatiossa turvallisuusasiat huomioitaisiin kokonaisuutena osana normaalia johtamista, eikä luonteeltaan esimerkiksi pelkästään hallinnollisina, teknisinä tai vaikkapa kiinteistöasioina. Turvallisuusjohtaminen on organisaation strategisella tasolla tapahtuvaa vaikuttamista ja toimintaa, jonka tarkoituksena on taata ylimmän johdon tuki, riittävät resurssit ja asettaa turvallisuusasioiden hoitamiseksi suunta erilaiset vaatimukset ja muut tavoitteet huomioimalla. Turvallisuusjohtaminen on myös päätettyjen linjausten jalkauttamista ja tehokkuuden seuraamista.

Turvallisuusjohtamisjärjestelmä on systemaattinen, dokumentoitu ja hyväksytty tapa hoitaa organisaation turvallisuusasioita. Laajuudeltaan se kattaa kaiken organisaation toiminnan ylimmän johdon strategisista liikkeistä yksittäisen työntekijän toimintaan. Se on pohjimmiltaan toimiva tapa tuoda turvallisuus osaksi organisaation jokaisen työntekijän kaikkea normaalia toimintaa ja käyttäytymistä. Turvallisuusjohtamisjärjestelmä on luonteeltaan prosessi, jonka osat toimivat tavallaan itsenäisinä osaprosesseina yllä olevassa kuvassa esitettyllä tavalla. Tiedonkululla taataan henkilöstön riittävä turvallisuustietoisuus ja prosessin onnistuminen itsessäänkin vaatii läpinäkyvyyttä. Tiedonkulku voidaan toteuttaa esimerkiksi koulutuksen tai viestinnän keinoin. Turvallisuustilannekuvan ylläpitämisellä huolehditaan turvallisuusasioiden hoitamiseen tarvittavan riittävän erityistiedon saatavuudesta ja hyödyllisyydestä.

TURVALLISUUSTARVEKARTOITUS

Turvallisuustarvekartoitus tehdään organisaation johdon turvallisuutta koskevien linjausten valmistelemiseksi.

Selvitetään toiminnan päämäärän ja toimintaympäristön tekijöiden turvallisuudelle asettamat vaatimukset kartoittamalla toiminnan konkreettiset tavoitteet ja toiminnantekijät, sekä toiminnanosallisten ja itsestä riippumattomien normien kautta tulevat odotukset ja vaatimukset. Tunnistetaan edellä mainittuja tekijöitä koskevat uhkat. Uhkien tunnistaminen palvelee samalla turvallisuustilannekuvan kokoamista ja ylläpitämistä.

1 TOIMINNAN TAVOITTEIDEN
KARTOITTAMINEN

TOIMINNAN TAVOITTEIDEN KARTOITTAMINEN

Yhteisön toiminta perustuu tarpeeseen saavuttaa jokin päämäärä, toisin sanoen toiminta tähtää päämäärän saavuttamiseen. Toiminnalla voi olla useita päämäärän saavuttamisen kannalta olennaisia tavoitteita. Turvallisuudenhallinta tähtää näiden tavoitteiden saavuttamisen varmistamiseen ja tukemiseen, ja tätä kautta toiminnan päämäärän saavuttamisen varmistamiseen ja tukemiseen.

Jotta voitaisiin varmistaa ja tukea toiminnan tavoitteiden saavuttamista, on ne tunnettava. Toiminnan tavoitteet on siis kartoitettava. Tavoitteita voi olla useitakin ja ne voivat olla prioriteetiltaan erilaisia.

2 TOIMINNAN TEKIJÖIDEN
KARTOITTAMINEN

TOIMINNAN TEKIJÖIDEN KARTOITTAMINEN

Toiminnantekijöihin kuuluvat arvotekijät, prosessit, toimintarakenteet ja toimintaolosuhteet. Toiminnantekijät ovat ehdoton edellytys toiminnalle, joten näiden tunteminen on turvallisuudenhallinnan perusedellytys. Erilaiset yhteisöt hyödyntävät erilaisia toiminnantekijöitä. Turvallisuustoimenpiteillä pyritään varmistamaan toiminnantekijöiden hyödyntäminen ilman keskeytyksiä tai häiriöitä.

Toiminnantekijöiden kartoittamisen yhteydessä on huomioitava niiden yhteyden toiminnan tavoitteiden saavuttamiseen. Mikäli mitään yhteyttä ei ole, kyseessä ei ole toiminnantekijä. Jos toiminnan tavoitteet on voitu asettaa prioriteettijärjestykseen, voidaan mahdollisesti toiminnantekijöille tehdä samoin.

3 TOIMINNANOSALLISTEN
VAATIMUKSET

TOIMINNANOSALLISTEN VAATIMUKSET

Toiminnanosallisia ovat kaikki ne 1) joilla on toimintaan kohdistuvia odotuksia, 2) jotka ovat panostaneet toimintaan, ja 3) jotka voivat jollain tavalla vaikuttaa panostuksensa määrään. Toiminnanosallinen voi tarkastelun mitakaavasta riippuen tarkoittaa myös yksittäistä henkilöä.

Toiminnanosallisten toimintaan antama panostus riippuu varmuudesta, jota he tuntevat toimintaa koskevien odotustensa toteutumiseen liittyen. Ilman toiminnanosallisten panostusta ei ole myöskään toimintaa. Tässä mielessä toiminnanosallisten toimintaan kohdistamat vaatimukset on syytä huomioida myös turvallisuustoiminnassa, joka siis pyrkii varmistamaan odotusten toteutumisen. Toiminnanosallisten vaatimukset liittyvät tässä tapauksessa lähinnä siihen, millä tavoin he voivat tuntea odotustensa toteutumisen suhteen riittävää varmuutta.

4 LAINSÄÄDÄNNÖN
VAATIMUKSET

LAINSÄÄDÄNNÖN VAATIMUKSET

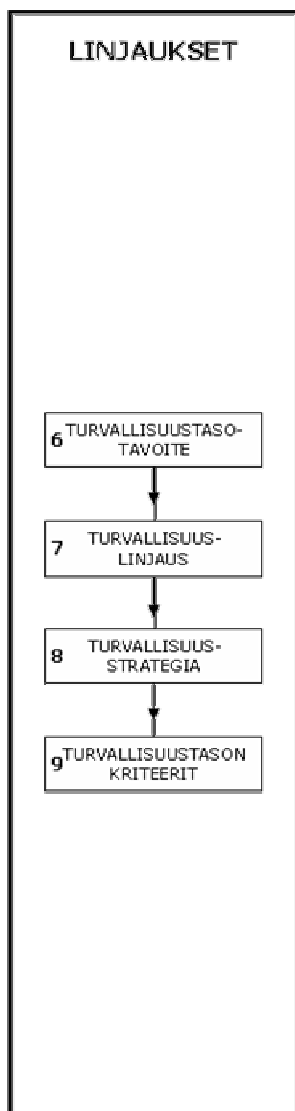
Lainsäädäntö tai muut toiminnasta riippumattomat normit saattavat kohdistaa toimintaan vaatimuksia, jotka on huomioitava myös turvallisuusasioiden hoitamisen yhteydessä. Normeista poikkeava toiminta muodostaa usein mahdollisten oikeudellisten seurausten vuoksi odotusten toteutumista uhkaavan tekijän. Normeja noudattamalla voidaan välttää myös riskejä, joiden vuoksi on lähtökohtaisesti katsottu tarpeelliseksi ohjata kyseisenkaltaista toimintaa.

5 UHKIEN TUNNISTAMI-
NEN

UHKIEN TUNNISTAMINEN

Uhkat ovat toiminnan kannalta kielteisiä asioita, jotka saattavat aiheuttaa toiminnantekijöille vahinkoa tai muulla tavoin estää tai vaikeuttaa niiden hyödyntämisen.

Uhkien vaikutuksilta suojautumisen edellytys on luonnollisesti niiden tunnistaminen. Tunnistamattomia uhkia vastaan ei voida suojautua. Tässä vaiheessa ei ole tarpeen analysoida uhkia tarkemmin, puhumattakaan riskiarviointimenetelmistä, vaan uhkien tunnistaminen palvelee johdon turvallisuuslinjausten valmistelemista. Uhkien tunnistamisessa hyödynnetään aikaisemmin kartoitusten avulla saatua tietoa toiminnan tavoitteista, toiminnantekijöistä, sekä toiminnan osallisten ja lainsäädännön vaatimuksista.

LINJAUKSET

Turvallisuustarvekartoituksen perusteella valmistellaan organisaation turvallisuuteen liittyvät johdon linjaukset. Nämä voivat sisältyä yhteen tai useampiin erillisiin asiakirjoihin. Olennaista on se, että kaikki asiat tulevat käsiteltyä. Käyttökelpoisinta lienee laatia kukin erikseen, jolloin mahdolliset myöhemmät muutostyöt vaativat vähemmän työtä ja johdon aikaa.

Turvallisuustarvekartoitus ja linjaukset muodostavat toisiaan seuraavan jatkuvan prosessin, jonka avulla toiminnassa, toiminnantekijöissä tai ympäristössä tapahtuvat muutokset kyetään huomioimaan, arvioimaan ja tuomaan joustavasti osaksi turvallisuusriskien hallintaa.

6 TURVALLISUUSTASO-
TAVOITE**TURVALLISUUSTASOTAVOITE**

Turvallisuustasotavoite on johdon päättämä tavoite, joka kertoo minkä tasoista turvallisuutta yhteisön toiminnassa pyritään saavuttamaan ja ylläpitämään. Turvallisuustasotavoite kertoo, mikä on toiminnan osallisten odotusten toteutumiseen liittyvä riittävä varmuus. Turvallisuudenhallinnan onnistumista arvioidaan turvallisuustasotavoitteeseen liittyvien määrättyjen kriteerien avulla.

Turvallisuustasotavoite vastaa kysymykseen: MITÄ? Turvallisuustasotavoite valmistellaan turvallisuustarvekartoituksessa saatujen toimintaympäristön vaatimuksia sekä uhkia koskevien tietojen pohjalta ajatuksena toiminnan tavoitteiden toteutumisen tukeminen ja varmistaminen. Turvallisuustasotavoite lähestyy asiaa puhtaasti toiminnan tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta, eikä ota kantaa miten asiat pitäisi toteuttaa. Turvallisuustasotavoite pysyttelee melko yleisellä tasolla, niin pitkälle kuin mahdollista.

7 TURVALLISUUS-
LINJAUS**TURVALLISUUSLINJAUS**

Turvallisuuslinjaus on johdon päättämä linjaus, joka koskee yhteisön suhtautumista turvallisuusasioiden hoitamiseen ja siihen liittyviin vaihtoehtoisin tapoihin. Turvallisuuslinjaus perustelee turvallisuustasotavoitteen toiminnan kannalta, sekä antaa yleiset suuntaviivat sen saavuttamiseksi. Suuntaviivat voivat koskea esimerkiksi toteutustapoja, organisointia ja resurssien jakoperusteita. Perustelevasta luonteesta johtuen turvallisuuslinjauksella on merkitystä yhteisön jäsenten sitoutumiseen turvallisuusasioiden hoitamista koskeviin yhteisiin pelisääntöihin.

Turvallisuuslinjaus vastaa pääasiassa kysymykseen: MIKSI? Linjaus vastaa yleisellä tasolla myös kysymykseen: MITEN? Turvallisuuslinjaus valmistellaan turvallisuustarvekartoituksessa saatujen toimintaympäristön vaatimuksia sekä uhkia koskevien tietojen pohjalta ajatuksena toiminnan tavoitteiden toteutumisen tukeminen ja varmistaminen. Turvallisuuslinjaus ottaa toteutustapoihin kantaa ainoastaan yleisellä tasolla peilaten yhteisössä vallitsevia arvoja, sekä pyrkii perustelemaan uskottavasti turvallisuustasotavoitteen ja toimintatapojen merkityksen yhteisölle.

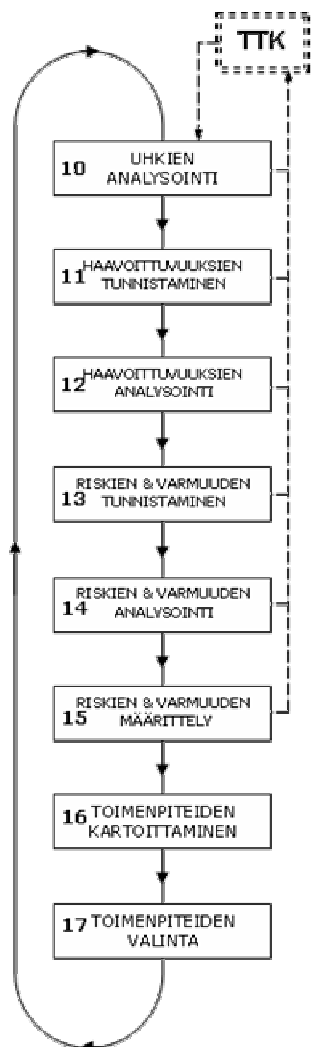
8 TURVALLISUUS-
STRATEGIA**TURVALLISUUSSTRATEGIA**

Turvallisuusstrategia on johdon päättämä toimintasuunnitelma, joka koskee turvallisuustasotavoitteen saavuttamista ja ylläpitämistä turvallisuuslinjauksen mahdolliset vaatimukset huomioon ottaen. Turvallisuusstrategia ottaa kantaa esimerkiksi konkreettisiin turvallisuustasotavoitteesta johdettuihin alemman tason tavoitteisiin ja niiden toteuttamiseen. Lisäksi strategiassa voidaan esimerkiksi määritellä turvallisuustasotavoitteen saavuttamisen arviointiin käytettäviä mittareita.

Turvallisuusstrategia vastaa kysymykseen: MITEN? Turvallisuusstrategia valmistellaan turvallisuustarvekartoituksessa saatujen toimintaympäristön vaatimuksia sekä uhkia koskevien tietojen pohjalta ajatuksena toiminnan tavoitteiden toteutumisen tukeminen ja varmistaminen. Turvallisuusstrategia on yhteisön luonne ja toiminta huomioon ottaen riittävän konkreettinen suunnitelma turvallisuustasotavoitteen saavuttamiseksi turvallisuuslinjauksessa määriteltyjen suuntaviivojen mukaisesti. Turvallisuusstrategian toimintaa ohjaava vaikutus on merkittävä ja sen valmisteluun tulee kiinnittää erityistä huomiota.

9 TURVALLISUUSTASON
KRITERIT**TURVALLISUUSTASON KRITERIT**

Turvallisuustason kriteerit muodostavat pohjan sen arvioinnille, onko onnistuttu saavuttamaan ja ylläpitämään turvallisuustasotavoite. Kriteerit voivat olla esimerkiksi konkreettisia numeerisia arvoja, joita verrataan tietyillä toiminnan mittareilla saatuihin. Turvallisuustason kriteerit valmistellaan lähinnä turvallisuustasotavoitteen ja turvallisuusstrategian tarpeiden pohjalta. Turvallisuustason kriteerit eivät ota kantaa esimerkiksi käytettyihin mittareihin, mutta antavat niillä saataville arvoille konkreettiset vertailukohdat.

RISKIARVIOINTI, VARMUUSARVIOINTI JA TOIMENPITEET

Riski- ja varmuusarviointi tapahtuu turvallisuustarvekartoituksessa selvitettyjen toimintaa, vaatimuksia ja uhkia koskevan tiedon pohjalta. Asioita tarkastellaan tässä vaiheessa syvällisesti erilaisia soveltuvia menetelmiä käyttäen ja verrataan johdon turvallisuutta koskeviin linjauksiin. Tarkoituksena on löytää toimenpiteet, joiden avulla linjaukset voidaan toteuttaa. Vaihe on jatkuva prosessi, jonka avulla pystytään reagoimaan tilanteen tai toimenpitemahdollisuuksien muutoksiin nopeastikin, huomioiden kuitenkin johdon hyväksymät turvallisuutta koskevat linjaukset. Riski- ja varmuusarviointivaiheessa hyödynnetään ja ylläpidetään turvallisuustilannekuvaa.

10 UHKIEN
ANALYSOINTI**UHKIEN ANALYSOINTI**

Turvallisuustarvekartoitusvaiheessa tunnistetut uhkat analysoidaan erilaisia uhka-analyysimenetelmiä hyödyntäen. Uhka-analyysi muodostaa pohjan riskiarvioinnilla ja ohjaa turvallisuudenhallintaa toiminnan kannalta olennaisien ja merkittävien uhkien vaikutusten torjuntaan. Mikäli tässä vaiheessa tunnistetaan uhkia, joita ei ole turvallisuustarvekartoituksessa havaittu, tulee niiden pohjalta valmistella johdon linjaukset, jotka ottavat niihin kantaa.

11 HAAVOITTUVUUKSIEN
TUNNISTAMINEN**HAAVOITTUVUUKSIEN TUNNISTAMINEN**

Haavoittuvuuksien tunnistaminen liittyy olemassa olevien toimenpiteiden heikkouksien ja suoranaisten aukkojen kartoitukseen. Näin pyritään tutki-
maan vastaavatko olemassa olevat toimenpiteet vallitsevia uhkia. Lisäksi
tässä vaiheessa tarkastellaan olemassa olevien toimenpiteiden luonnetta
verrattuna johdon päättämiin linjauksiin.

12 HAAVOITTUVUUKSIEN
ANALYSOINTI**HAAVOITTUVUUKSIEN ANALYSOINTI**

Tunnistettujen haavoittuvuuksien merkitys analysoidaan toiminnan näkö-
kulmasta.

13 RISKIEN & VARMUUDEN
TUNNISTAMINEN**RISKIEN & VARMUUDEN TUNNISTAMINEN**

Riskien ja toiminnan osallisten tuntemien varmuuden erilaisten näkökulmien
tunnistaminen on riski- ja varmuusarvioinnin ensimmäinen vaihe. Tässä
vaiheessa riskit ja mahdolliset virheelliset tulkinnat tunnistetaan erilaisia so-
veltuvia menetelmiä hyödyntäen. Riskien tunnistaminen, analysointi ja
määrittely muodostavat yhdessä riskiarviointiprosessin. Varmuuden ja vir-
heellisten tulkintojen eri aspektien tunnistaminen, analysointi ja määrittely
muodostavat yhdessä varmuusarviointiprosessin.

14 RISKIEN & VARMUUDEN
ANALYSOINTI**RISKIEN & VARMUUDEN ANALYSOINTI**

Tunnistettujen riskien ja toiminnan osallisten virheelliset tulkintojen olemus
analysoidaan erilaisia soveltuvia menetelmiä hyödyntäen. Riskien ana-
lysoinnissa selvitetään ainakin todennäköisyys ja mahdolliset seuraukset.
Varmuuden analysoinnissa selvitetään ainakin virheellisten tulkintojen mah-
dolliset seuraukset ja riippuvuudet eri tekijöistä.

15 RISKIEN & VARMUUDEN
MÄÄRITTELY**RISKIEN JA VARMUUDEN MÄÄRITTELY**

Riskien määrittelyn avulla selvitetään riskien merkitys suhteessa toimintaan
ja muihin riskeihin. Tämä antaa pohjan mahdolliselle riskien priorisoinnille.
Varmuuden määrittelyssä pyritään painottamaan eri toiminnan osallisten
tuntema varmuus näiden merkityksen mukaan, jonka pohjalta voidaan eri-
laiset virheelliset tulkinnat asettaa prioriteettijärjestykseen.

16 TOIMENPITEIDEN
KARTOITTAMINEN

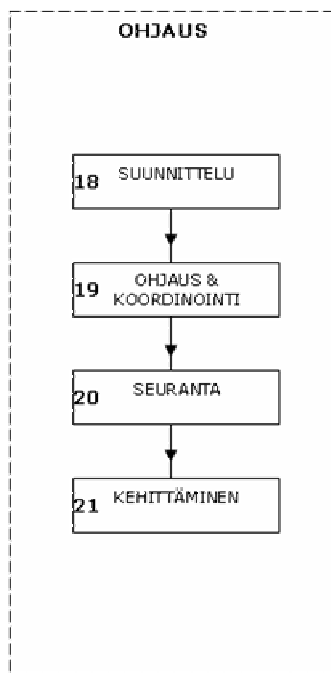
TOIMENPITEIDEN KARTOITTAMINEN

Arvioitujen riskien ja toiminnan osallisten virheellisiin tulkintoihin perustuvan varmuuden vaikutuksilta suojaudutaan tai niihin varaudutaan, tai virheet korjataan toimenpiteiden avulla, jotka vastaavat riskien ja virheellisten tulkintojen luonnetta. Erilaisia toimenpidevaihtoehtoja voi olla yksittäisen riskin tai tulkinnan kohdalla useita. Tästä syystä kaikki toimenpidevaihtoehdot ja niiden mahdolliset päällekkäisyydet kartoitetaan.

17 TOIMENPITEIDEN
VALINTA

TOIMENPITEIDEN VALINTA

Toimenpiteiden kartoituksen avulla on muodostettu kokonaiskuva käytettävissä olevista toimenpiteistä. Osa näistä on käytettävissä useamman kuin yhden riskin tai virheellisen tulkinnan vaikutuksilta suojautumiseen tai niihin varautumiseen, tai virheiden korjaamiseen. Myös kustannustekijät vaikuttavat valintoihin. Tässä vaiheessa valitaan toiminnan, sekä riskien ja virheellisten tulkintojen kannalta riittävän tehokkaat toimenpiteet. Toimenpiteiden tulee olla kuitenkin panostuksen ja riskien suhteen järkevässä mittakaavassa, jotta panostusta ei menisi tavoitteiden saavuttamisen kannalta hukkaan.

TURVALLISUUSTOIMINNAN OHJAUS

Turvallisuustoiminnan ohjausvaiheessa valittujen toimenpiteiden toteutus suunnitellaan, ohjataan ja koordinoidaan. Varsinainen toteutus tapahtuu seuraavassa vaiheessa. Toteutusta seurataan ja tarvittaessa kehitetään. Tämä vaihe on jatkuva prosessi, jonka avulla voidaan reagoida nopeasti turvallisuustoiminnassa havaittuihin puutteisiin tai toiminnan kautta saatuun tietoon erilaisista turvallisuuteen vaikuttavien tekijöistä.

18 SUUNNITTELU

SUUNNITTELU

Tässä vaiheessa valittujen toimenpiteiden käyttöönotto ja hyödyntäminen suunnitellaan.

19 OHJAUS & KOORDINOINTI

OHJAUS JA KOORDINOINTI

Toimenpiteiden toteutus ohjataan toteuttavalle portaalle. Tässä yhteydessä useampien toimijoiden tai toimenpiteiden toiminta yhteensovitetaan mahdollisten päällekkäisten osien aiheuttamien haittojen ja tehottomuuden välttämiseksi. Ohjauksen ja koordinaation keinoina voidaan esimerkiksi ohjeita ja koulutusta.

20 SEURANTA

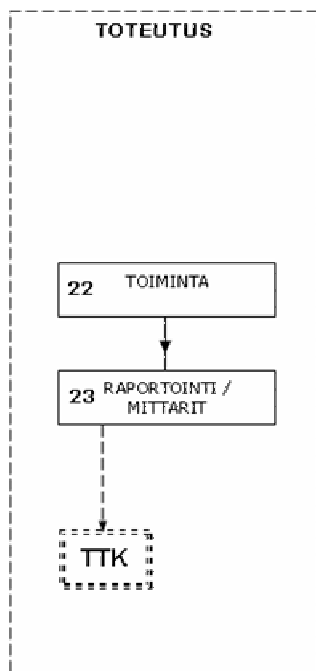
SEURANTA

Toimenpiteiden vaikutuksia ja tehokkuutta seurataan ja arvioidaan.

21 KEHITTÄMINEN

KEHITTÄMINEN

Seurannan perusteella saatujen tietojen pohjalta toimenpiteiden toteutusta kehitetään tarpeen mukaan.

TURVALLISUUSTOIMINNAN TOTEUTUS

Turvallisuustoiminnan toteutusvaiheessa konkretisoidaan kaikkien edeltävien vaiheiden avulla saadun tiedon perusteella määritellyt ja valitut toimenpiteet. Toteutus voi tapahtua usealla eri tasolla ja kullakin toteutuksen osalla voi olla omat vastuutahonsa. Toiminnan vaatimustenmukaisuutta mitataan soveltuvilla menetelmillä. Toteutusvaiheessa saatava tieto palvelee turvallisuustilannekuvan ylläpitämistä.

22 TOIMINTA

TOIMINTA

Tässä vaiheessa kulminoituu koko edellinen ketju turvallisuustarvekartoituksesta lähtien. Kaikki edellä tehty tulee tavallaan näkyväksi; toimenpiteet tuodaan käytännön maailmaan. Toiminta voi olla erikoistunutta, kuten esimerkiksi vartijoiden toiminta, tai yleisellä tasolla tapahtuvaa, esimerkiksi henkilökunnan turvallisuustietoista käyttäytymistä ja turvallisuusasioiden huomioon ottamista jokapäiväisessä toiminnassa.

23 RAPORTOINTI / MITTARIT

RAPORTOINTI JA MITTARIT

Toimenpiteiden tehokkuuden ja vaikutusten seuraamiseksi käytetään erilaisia mittareita ja raportointia. Saatuja tietoja käytetään hyväksi toiminnan seurannassa ja kehittämisessä.

LIITE 2: Yhteisöturvallisuuden sanasto

Arvotekijät	Aineellisia tai aineettomia asioita, joita tarvitaan toiminnan tavoitteiden saavuttamiseksi. Arvotekijät ovat tavallaan palapelin palasia; aineksia, joista kokonaisuus muodostetaan.
Haavoittuvuudet	Toimenpiteissä olevia heikkouksia tai suoranaisia aukkoja, jotka haittaavat toiminnantekijöiden suojaamista, tai uhkien mahdollisiin vaikutuksiin varautumista. Haavoittuvuuksien luonnetta kuvaa sanonta: "ketju on yhtä vahva kuin sen heikoin lenkki". Haavoittuvuuksia voidaan pyrkiä korjaamaan toimenpiteillä. Toiminnanosalliset tekevät haavoittuvuuksista omia tulkintojaan, jotka eivät välttämättä ole todenmukaisia.
Luottamus	Toiminnanosalliset luottavat toimenpiteisiin, mikäli toimenpiteet ovat uskottavia. Luottamus syntyy toiminnanosallisten toimenpiteiden tehokkuudesta tekemien tulkintojen pohjalta. Tulkinnat eivät välttämättä ole todenmukaisia.
Odotukset	Toiminnanosallisilla on toiminnan tavoitteiden saavuttamista koskevia odotuksia.
Panostus	Toiminnanosallisten panostuksen avulla hankitaan ja ylläpidetään arvotekijät, prosessit ja toimintarakenteet. Ilman riittävää panostusta näitä toiminnantekijöitä ei saada käyttöön tai ei voida kunnolla hyödyntää. Panostus on myös toimenpiteiden käyttöön saamisen ja hyödyntämisen edellytys. Panostus voi olla rahaa, muuta omaisuutta, työtä, tietoa tai muuta toiminnan kannalta tärkeää, toiminnanosallisten käyttöön antamaa.
Prosessit	Toimintovirtoja, joita tarvitaan toiminnan tavoitteiden saavuttamiseksi. Prosessit liittyvät arvotekijöiden hyödyntämiseen. Prosessien avulla arvotekijät - palapelin palaset - sidotaan toimintaa palvelevaksi kokonaisuudeksi.
Riskienhallinta	Toiminta ja keinot, joilla pyritään tosiasiallisesti minimoimaan toimintaa uhkaavien tekijöiden vaikutus.
Riskit	Riskillä mitataan uhkan merkitystä suhteessa toimintaan, eli toisin sanoen suhteessa toiminnantekijöiden hyödyntämiseen tavoitteiden saavuttamiseksi. Riski on tavallaan uhkan mittari, joka sisältää tiedon uhkan vuoksi aiheutuvan kielteisen seurauksen tapahtumisesta ja vaikutuksista. Riskit ovat siis mahdollisia haitallisia tapahtumia, joiden haitallisuus ja mahdollisuuden aste tiedetään. Riskiä tarvitaan työvälteenä, jotta tulevaisuuteen liittyvää epävarmuutta voitaisiin käsitellä toiminnan kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla.

Toimenpiteet	Toimenpiteet ovat keinoja, joilla suojataan toiminnantekijöitä uhkilta, tai varaudutaan uhkien mahdollisesti aiheuttamiin muutoksiin toimintaolosuhteissa. Toimenpiteillä myös korjataan haavoittuvuuksia. Tehokkaiden toimenpiteiden vaikutuksesta riskit vähenevät. Toiminnanosalliset tekevät toimenpiteiden tehokkuudesta omia tulkintojaan, jotka eivät välttämättä ole todenmukaisia.
Toiminnanosalliset	Kaikki ne 1) joilla on toimintaan liittyviä odotuksia, 2) jotka ovat panostaneet tai panostavat toimintaan jollain tavalla, ja 3) jotka voivat jollain tavalla vaikuttaa panostuksensa määrään.
Toiminnantekijät	Arvotekijöiden, prosessien, toimintarakenteiden ja toimintaolosuhteiden yhteinen nimitys.
Toiminta	Halutun tulevaisuuden toteutumiseen tähtäävä aktiviteetti tai sen puute. Yhteisön kannalta tämä tarkoittaa toiminnantekijöiden hyödyntämistä tavoitteiden saavuttamiseksi.
Toimintaolosuhteet	Olosuhdetekijöitä, joihin ei voida toiminnanosallisten panostuksella vaikuttaa suoraan, mutta joita tarvitaan toiminnan tavoitteiden saavuttamiseksi. Toiminnan kannalta ulkoisia tekijöitä, jotka eivät ole sinänsä toiminnasta riippuvaisia. Toimintaolosuhteet voidaan ehkä valita ja niiden muutokseen ja vaikutuksiin voidaan ehkä varautua. Joillain toimenpiteillä toimintaolosuhteisiin voidaan ehkä vaikuttaa "kiertotietä". Toimintaolosuhteiden luonnetta kuvaa esimerkiksi sanonta "palapelin kokoaminen ei onnistu pimeässä huoneessa".
Toimintarakenteet	Yhteisön rakenteita, jotka liittyvät arvotekijöiden ja prosessien hyödyntämiseen toiminnan tavoitteiden saavuttamiseksi. Tarkoituksella asetettuja ja itsellään muodostuneita toimintaan liittyvien yksilöiden, ryhmien ja toiminnallisten kokonaisuuksien välisiä virallisia ja epävirallisia suhteita ja järjestelyjä. Toimintarakenteet ovat tavallaan alusta, jolle palapeli kootaan.
Turvallisuudenhallinta	Riskienhallinnan ja varmuudenhallinnan muodostama kokonaisuus.
Turvallisuus	Tulevaisuuteen kohdistuvien odotusten toteutumiseen liittyvä varmuus, joka perustuu riittävän todenmukaiseen tulkintaan asiaan vaikuttavista tekijöistä.
Uhkat	Toiminnan kannalta kielteisiä asioita, jotka saattavat aiheuttaa toiminnantekijöille vahinkoa tai muulla tavoin estää tai vaikeuttaa niiden hyödyntämisen. Toiminnanosalliset tekevät kokemistaan uhkista tulkintoja, jotka eivät välttämättä ole todenmukaisia.

Varmuudenhallinta	Toiminta ja keinot, joilla pyritään siihen, että toiminnanosanallisten tuntema varmuus perustuu mahdollisimman todenmukaiseen tulkintaan asiaan vaikuttavista tekijöistä.
Varmuus	Toiminnanosanalliset tarvitsevat varmuutta tavoitteiden saavuttamista koskevien odotusten toteutumisen suhteen panostaakseen toimintaan. Varmuus on toiminnanosanallisten tulevaisuuden toteutumia koskeva tunne, eikä ole sinänsä kytköksissä odotusten konkreettiseen toteutumiseen, vaan perustuu käsitykseen odotusten toteutumisesta.
Yhteisö	Toistensa kanssa toimivista yksilöistä muodostuva joukko, jota pitää koossa yhteinen, yksilöllisten tarpeiden tyydyttämistä palveleva päämäärä ja näkemys sen hyödyllisyydestä. Käytännössä esimerkiksi yritykset ja muut organisaatiot ovat yhteisöjä.
Yhteisöturvallisuus	Tulevaisuuteen kohdistuvien odotusten toteutumiseen liittyvä, toiminnanosanallisten tuntema panostuksen merkityksen ja muutosherkkyiden suhteen painotettu varmuus, joka perustuu riittävän todenmukaiseen tulkintaan asiaan vaikuttavista tekijöistä.